

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Julie Hafsås

Bare norsk, eller også noe mer?

En kvalitativ analyse av foreldres forståelser av sine utenlandsadopterte barns tilhørighet, kultur og norskhet

Masteroppgave i Likestilling og Mangfold
Veileder: Guro Korsnes Kristensen og Priscilla Ringrose
Trondheim, mai 2018

Sammendrag

Internasjonal adopsjon ble et stort, globalt fenomen i forbindelse med Korea-krigen på 50-tallet. Det startet som et humanitært prosjekt, men utviklet seg til hovedsakelig å bli en måte for ufrivillig barnløse par å få barn og bli «en vanlig familie». Siden 1970 har det blitt adoptert omkring 20 000 barn til Norge fra utlandet, og det adopteres fortsatt i overkant av 100 barn årlig.

Denne oppgaven tar for seg hvordan foreldre av utenlandsadopterte barn reflekterer rundt, og forstår, sine barns norskhet, kultur og tilhørighet. Det er foreldrene som omsorgspersoner som har muligheten til å legge et godt grunnlag for barnas tilhørighet og identitetsutvikling. Men hva de kan anse som et godt grunnlag er ikke selvsagt, og foreldrenes forståelser har ikke vært et utbredt tema i tidligere forskning. Barnets forhistorie og opprinnelsesland er noe adoptivforeldre ikke kan unngå å røre ved, og er dermed noe de må ta valg knyttet til, enten det er noe de ønsker å vektlegge eller ta avstand fra. Mitt mål for denne oppgaven er derfor følgende: *Jeg vil undersøke hvordan foreldre reflekterer over sine utenlandsadopterte barns kulturelle tilhørighet til Norge og til opprinnelseslandet.*

Problemstillingen belyses gjennom åtte kvalitative intervjuer med foreldre som har adoptert barn fra Asia, Afrika og Sør-Amerika, fra 70-tallet fram til 2000-tallet. Materialet er analysert med inspirasjon fra diskursanalyse og narrativ analyse. Det teoretiske rammeverket for oppgaven er grunnet i et sosialkonstruksjonistisk og postkolonialt perspektiv, og jeg benytter meg av begrep knyttet til kultur, rasisme og annetgjøring i analysearbeidet.

Opgaven har tre analysekapitler. Kapittel 4 tar for seg foreldrenes refleksjoner rundt navn av valg til sine barn, og hvilken funksjon barnas navn kan ha i adopsjonskonteksten. Kapittel 5 tar for seg foreldrenes refleksjoner rundt tilbakereiser, og hvilken funksjon de kan ha for familien. Kapittel 6 omhandler foreldrenes forståelser og fortellinger om sine barns norskhet og kulturelle tilhørighet.

De tre analysekapitlene viser at foreldrene har flere ulike forståelser som de kan trekke på i ulike kontekster, og de har komplekse motivasjoner for valgene de gjør for å bidra til barnets tilknytning til Norge eller til opprinnelseslandet. Noen av foreldrene har tatt like valg av ulike motivasjoner, eller ulike valg av samme motivasjon. Når det finnes mange måter å handle på, blir det vanskelig å gjøre konsekvente valg. Forståelser og holdninger er i stadig endring, ulike valg har blitt anbefalt som de «riktige» valgene å ta. I realiteten finnes det ikke riktig eller galt, bare ulikt. På samme måte som hvert barn er ulikt, og hver familie.

Abstract

International adoption became a large, global phenomenon in the aftermath of the Korean War in the 1950s. It began as a humanitarian project but has mainly developed into a method for involuntary childless couples to have children and become “a normal family”. Since the 1970s approximately 20,000 children have been adopted into Norwegian families from across the world, and more than 100 children arrive each year.

This thesis explores how parents of internationally adopted children reflect on and understand their children’s norwegianness, culture and belonging. It is the parents’ role as caretakers to lay a good foundation for the children’s sense of belonging and cultural identity. There is no single answer to what constitutes a good foundation, and the parents’ understanding of this issue has not been a common topic of previous research in Nordic countries. The child’s history and country of origin are topics adoptive parents cannot avoid, and they need to make choices regarding them, whether this is something they want to explore or distance themselves from. Given this background the goal for my thesis is as follows: *I will explore how parents of internationally adopted children reflect on their children’s cultural belonging to Norway and to their country of origin.*

This topic will be explored through eight qualitative interviews with parents who have adopted children from Asia, Africa and South America from the 1970s until the 2000s. The data is analysed with inspiration from discourse analysis and narrative analysis. The theoretical framework for the thesis is based on a social constructionist and postcolonial perspective, and I use terms related to culture, racism and othering in the analysis.

The interviews are analysed in three chapters. Chapter 4 deals with the parents’ reflections on choosing their children’s names, and which functions the children’s names can have in the adoption context. Chapter 5 deals with the parents’ reflection on roots visits, and the function these might have for the family. In chapter 6 I examine the parents’ understanding of their children’s norwegianness and cultural belonging.

The analysis shows that the parents have a variety of understandings they can draw on in various contexts, and they have complex motivations for the choices they make when it comes to promoting their children’s connection to Norway or to their country of origin. The parents have made similar choices due to different motivations or different choices due to the same motivation. With many courses of action, different choices may be perceived to be “correct” as the parents’ understandings and attitudes change. In reality there are no right or wrong answers, only different ones. Just like every child is different, and every family.

Forord

Det er en stor glede å kunne si at masterprosjektet nå har nådd veis ende. Arbeidet med denne oppgaven har vært litt som å bestige en fjelltopp: tungt og utmattende, til tider direkte smertefullt, samtidig som det også har gitt tilgang til helt nye perspektiver. Det har også gitt den mest intense mestringsfølelsen en kan tenke seg, når jeg endelig har nådd målet og kan se tilbake på alt det arbeidet jeg har gjort og den lange veien jeg har kommet. Men jeg har ikke nådd målet på egenhånd, og jeg har mange å takke for at denne oppgaven nå står ferdigstilt.

Jeg vil starte med å takke mine flotte informanter, som har stilt opp og delt sine historier og refleksjoner med meg. Dere har i høyeste grad vært med å forme oppgaven til det den har blitt. En takk rettes også til de som hjalp meg å formidle kontakt med informantene i rekrutteringsprosessen. Jeg vil også rette en stor og hjertelig takk til mine veiledere, Guro Korsnes Kristensen og Priscilla Ringrose, som har gitt meg akkurat den støtten og veiledningen jeg har behøvd. Dere ga meg tro på meg selv når jeg var usikker, og løftet meg opp og fram når jeg gikk meg fast.

Jeg vil også takke mine kjære medstudenter for all den emosjonelle, sosiale og faglige støtten dere har gitt. Jeg føler meg heldig som har fått gå dette masterløpet sammen med akkurat dere. Sist, men ikke minst, vil jeg takke alle mine kjære venner og familie for at dere har vært der for meg gjennom hele prosessen, hjulpet meg med stort og smått, og latt meg glemme hele oppgaven når jeg har trengt det. Og den aller største takken går til min kjære mamma, som har stått på som en helt for å snakke om mine bekymringer og spørsmål, lese korrektur og gi tilbakemeldinger på alt av tekst, til alle døgnets tider. Uten deg hadde denne oppgaven rett og slett ikke vært mulig!

Julie Hafsås
Trondheim, mai 2018

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning.....	1
Tidligere forskning om internasjonal adopsjon	2
Postkolonial adopsjonskritikk.....	3
Problemstilling	4
Oppgavens oppbygning	5
Kapittel 2: Teoretiske perspektiver og begrep	7
Det Sosialkonstruksjonistiske perspektivet	7
Postkolonial teori	7
Kulturbegrepet	8
Norskhet	9
Annetgjøring	10
Synlig forskjell og rasisme	11
Kulturbevaring og kulturturisme	12
Kapittel 3: Metode.....	13
Kvalitativ metode.....	13
Rekruttering	14
Utvalg.....	14
Intervjuene	16
Intervjuguide	16
Forskningsetiske vurderinger og forskerrollen.....	16
Transkripsjon – analysens første ledd.....	17
Analysestrategi.....	18
Oppsummering.....	19
Kapittel 4: Hva skal barnet hete?	21
Å ta konvensjonelle valg og å passe inn	21
Gi sin egen norske kultur gjennom navnet	25
Navnet som symbol på tilknytningen til opprinnelseslandet.....	26
Oppsummering.....	28
Kapittel 5: Tanker om å reise tilbake	31
Tilbakereisen som institusjon	31
Kulturbevaring og kulturturisme	33

«Vi har snakket om det»	34
Når barna har fått siste ord.....	36
Tilbakereisen.....	40
Oppsummering.....	41
Kapittel 6: Fortellinger om norskhet.....	43
Vanlige norske barn	43
Et forsvar mot rasisme	48
Naturlig og selvbestemt kulturbevaring.....	52
Oppsummering.....	57
Kapittel 7: Avsluttende refleksjoner	59
Opprinnelseslandets posisjon og verdi	59
Strategier for tilknytning.....	61
Konklusjon.....	62
Referanseliste	63
Vedlegg.....	67
Intervjuguide	67
Forespørsel om deltagelse.....	69

Kapittel 1: Innledning

Moderne internasjonal adopsjon¹ har en historie som strekker seg tilbake til andre verdenskrig, men det var i forbindelse med Koreakrigen på 50-tallet at det ble et stort globalt fenomen, kjennetegnet av overføringen av oftest «ikke-hvite» barn fra den såkalte «tredje verden» til vestlige familier (Howell 2006:17, Hübinette 2006:1). Internasjonal adopsjon startet som et humanitært solidarisk prosjekt med kristne røtter, men har siden utviklet seg til hovedsakelig å bli en måte for ufrivillig barnløse par til å oppfylle sitt behov for å få barn og bli «en vanlig familie» (Howell 2006:18, Hübinette 2006:1). Siden 1970 har omtrent 20 000 barn blitt adoptert til Norge fra utlandet (Statistisk sentralbyrå [SSB] 2018a, 2018b). Korea og Colombia var lenge de landene det kom flest barn fra til Norge, mens det tidlig på 2000-tallet kom suverent flest barn fra Kina (Howell 2006:25). Internasjonal adopsjon hadde sitt høydepunkt i Norge mellom 1998 og 2005, hvor det i denne perioden kom mellom 527 og 795 adoptivbarn årlig (SSB 2018b). Det har siden vært en kraftig nedgang i antallet internasjonale adopsjoner, og etter 2011 har det kommet under 300 barn årlig (SSB 2018b). Ifølge teamkoordinator Helge Solberg fra adopsjonsforeningen Verdens Barn, skyldes den store nedgangen, både i Norge og resten av verden, hovedsakelig en bedring av økonomiske forhold og et økt fokus på innenlandsadopsjon i giverlandene (Elster 2012).

Adopsjon er en prosess som irreversibelt forandrer livene til alle de som er involvert i prosessen, både biologiske foreldre, barna selv, nye foreldre og øvrig familie i Norge. Fokus i denne masteroppgaven er foreldrene i Norge, og mer spesifikt hvordan de reflekterer rundt og forstår sine adopterte barns tilhørighet, kultur og norskhet. Dette vil jeg utforske gjennom å analysere datamateriale fra åtte kvalitative intervju, ved hjelp av begreper om kultur sett i et sosialkonstruksjonistisk, postkolonialt perspektiv.

Begrunnelsen for fokuset på foreldrenes forståelser er at det er rimelig å anta at foreldre som har adoptert barn har flere hensyn å ta i løpet av barnas oppvekst enn andre foreldre. Barna deres er født i et annet land, hvor de har tilbrakt en kortere eller lengre stund før de kom til Norge, og foreldrene vet derfor ofte svært lite om deres bakgrunn og «bagasje». Barna vil ofte skille seg utseendemessig fra foreldrene og mange nordmenn, men vil vokse opp og leve livene sine i en norsk kontekst. De vil også ha en visshet om at de har opprinnelse i et annet land med en annen kultur enn foreldrenes (Brottveit 1999). Samtidig oppleves verden kanskje som mindre enn for bare noen tiår

¹ Internasjonal adopsjon kan omtales på flere måter. Signe Howell (2006) bruker for eksempel begrepet transnasjonal adopsjon. Jeg anser ikke at det er stor variasjon i betydningen av disse begrepene, og velger derfor å bruke internasjonal adopsjon, da det er dette begrepet som benyttes av norske myndigheter og av adopsjonsforeningene. Jeg vil i noen tilfeller bruke begrepet «utenlandsadopsjon», når jeg refererer spesifikt til adopsjon fra andre land til Norge.

siden, med internett kan man dele informasjon og stifte bekjentskap på tvers av landegrenser på en måte man ikke kunne før. Alt dette mener jeg kan åpne opp for mer kompleksitet i identitetsutviklingen til disse barna. Siden foreldrene utgjør en så viktig rolle og er et viktig vilkår for barnas liv og oppvekst, mener jeg det er relevant og viktig å utforske deres opplevelser, tanker og forståelse rundt adopsjon. Barnets forhistorie og opprinnelsesland er noe adoptivforeldre ikke kan unngå å røre ved, og er dermed noe de må ta valg knyttet til, enten det er noe de ønsker å vektlegge eller ta avstand fra.

Tidligere forskning om internasjonal adopsjon

Adopsjon som fenomen har blitt mye studert, både internasjonalt og i Norden. Nordisk adopsjonsforskning har i stor grad vært opptatt av tilknytning og tilpasning når barna først kommer til sitt nye hjemland, språk og læring når barna når skolealder, samt identitetsutvikling og velferdsmessige og psykologiske konsekvenser av adopsjon i det barna blir større (Egge 2005:70). Mye av fokuset har vært vendt direkte mot barna, og hvordan det går med dem. Aktuelle spørsmål har blant annet vært hvordan de har klart seg i skolen (Dalen og Rygvold 2004), hvordan det står til med deres psykiske helse (Askeland og Heggland 2013), og hvordan deres identitet utvikler seg til sammenligning med norskfødte barn (Brottveit 1999). Sistnevnte er en del av et større forskningsprosjekt om utenlandsadopsjon fra slutten av 90-tallet, «Utenlandsadopterte barn og unge i Norge. Oppvekstvilkår, livsbetingelser og identitetsutvikling», som har undersøkt flere av tematikkene nevnt ovenfor. Noen viktige funn fra dette forskningsprosjektet er at det er vanskelig å få entydige svar på hvorvidt utenlandsadopterte barns kognitive ferdigheter og språkutvikling skiller seg fra ikke-adopterte (Dalen og Sætersdal 1999 i Egge 2005:70). Men hos de som sliter, viser funn fra skoleforskningen at tradisjonell spesialundervisning er til liten hjelp (Dalen og Rygvold 1999 i Egge 2005:70).

En sentral norsk forsker på adopsjonsfeltet er sosialantropolog Signe Howell, som i boka «The kinning of foreigners: transnational adoption in a global perspective» (2006) ser på adopsjon som et sosialt konstruert fenomen, og har arbeidet med å dekonstruere etablerte sannheter om adopsjon for å vise at de nettopp er sosiokulturelt betinget. Hun foreslår begrepet «kinning» for å beskrive prosessen hvor man innlemmer et barn (eller en annen ubeslektet person) i slekten, eller med andre ord skaper slektskap. Hun identifiserer tre måter å skape slektskap på, gjennom biologisk arv, gjennom sosial relasjon og gjennom lovverk. Kun de to siste måtene å skape slektskap på finner sted i internasjonal adopsjon, men Howell har funnet at nordmenn i stor grad forstår slektskap gjennom biologisk arv, og at adopsjonsfamilier i ulike kontekster veksler mellom å vektlegge biologi og sosiale relasjoner som forklaringsmodell for sitt slektskap (2006:38). Howells forståelser av slektskap er nyttig også for

mitt eget analysearbeid da slektskap i Norge sees i sammenheng med nasjonal og kulturell tilhørighet (Gullestad 2002).

Den internasjonale adopsjonsforskningen har i større grad enn nordisk forskning dreid seg om etnisitet og kultur (Egge 2005:69). Et eksempel er hvordan Harf et al. (2015) i «Cultural Identity and Internationally Adopted Children: Qualitative Approach to Parental Representations» tar for seg franske adoptivforeldres forestillinger om sine barns kulturelle tilhørighet og deres stilling til forbindelser med barnas opprinnelsesland. Det er et lignende tema som i min oppgave, men i en fransk kontekst. Harf et al. (2015:2) viser til en forskjell i engelskspråklig litteratur og annen europeisk (særlig fransk) litteratur når det kommer til synet på adopsjon og kultur. Mens engelskspråklig litteratur ofte legger vekt på viktigheten av å opprettholde kontakt med opprinnelseslandet og dets kultur, argumenterer en del europeisk litteratur for å minimere forskjeller mellom adoptivbarn og foreldre gjennom fokus på adoptivforeldrenes kultur (Harf et al. 2015:2). Harf et al. (2015) kategoriserte franske adoptivforeldrene i tre ulike grupper, etter type foreldreskap. Foreldrene i den første gruppen hadde ikke noen assosiasjoner til opprinnelseslandet og avviste mangfoldige identiteter, mens foreldrene i den andre gruppen opprettholdt jevnlig assosiasjoner til opprinnelseslandet og så seg selv som en flerkulturell familie. Foreldrene i den tredje gruppen tilpasset nivået av assosiasjon til opprinnelseslandet i henhold til barnets interessenivå.

Etter hvert har også flere voksne adopterte engasjert seg i debatter rundt adopsjon, og flere retter sterkt kritikk mot deler av den nordiske adopsjonsforskningens antagelser om at biologi og søken etter røtter er avgjørende for barnas identitetsutvikling (Egge 2005:71). Flere av dem, som Geir Follevåg (2002), er opptatt av identitet som noe man konstruerer selv heller enn noe som er sterkt knyttet til biologisk opphav, og de vil heller vektlegge hvor de har levd livene sine enn hvor de ble født.

Postkolonial adopsjonskritikk

Det har i nyere tid skjedd en nyansering i forskningsdiskursen rundt adopsjon, gjennom at flere nå ser på adopsjon med et kritisk, postkolonialt perspektiv. Viktige stemmer her er den svenske forskeren Tobias Hübinette og den danske forskeren Lene Myong.

Hübinette (2006) ser internasjonal adopsjon i sammenheng med vestlig kolonialisme og USAs framvekst som internasjonal stormakt etter andre verdenskrig. I «Between European colonial trafficking, American empire-building and Nordic social engineering: Rethinking international adoption from a postcolonial and feminist perspective» legger han vekt på at den vestlige

formen for adopsjon som har blitt normativt i store deler av verden i dag, ødelegger og erstatter tradisjonelle former for adopsjon i giverlandenes kulturer (Hübinette 2006:2). Der tradisjonelle former for adopsjon ofte handler om å sette fosterbarn hos utvidete familienettverk, skiller vestlig adopsjon seg ut ved å gi barn en helt ny identitet i en familie de ikke er biologisk i slekt med, hvor båndene mellom barnet og den biologiske familien kuttes helt (Hübinette 2006:2). Hübinette (2006:2) mener altså at det vestlige synet på hva adopsjon er og kan være tvinges over på andre land gjennom internasjonale konvensjoner. Videre sammenligner han internasjonal adopsjon og den transatlantiske slavehandelen. Han påpeker at begge har vært drevet av markedsinteresser; at de unge og friske i begge tilfeller har blitt prioritert; at både slaver og adoptivbarn blir skilt fra familien sin og fratatt både språk og kultur, i det de kommer til sitt nye land og får sin herres/foreldres navn (Hübinette 2006:4). Han peker også på at internasjonal adopsjon startet etter Koreakrigen som en del av USAAs mentalitet rundt den kalde krigen, hvor de ønsket å danne politiske bånd og legitimere sin tilstedeværelse i regionen (Hübinette 2006:6). Det samme mønsteret kan anes i flere land, hvor de fleste land som har inngått adopsjonsavtaler med «Vesten» har vært utsatt for amerikansk påvirkning eller militær tilstedeværelse (Hübinette 2006:6). Tilslutt peker Hübinette (2006:10) også på hvordan adopsjon har tillatt giverland å opprettholde patriarkalske systemer ved å kontrollere sine kvinners reproduksjon.

I 2014 var Myong redaktør for et temanummer av tidsskriftet «Social Kritik», om kritisk forskning på internasjonal adopsjon. Her bidrar hun og Mons Bissenbakker med en artikkel hvor de analyserer hvordan tilknytning blir sett som en betingelse for kjærlighet i adopsjonsverden (Myong og Bissenbakker 2014). De dekonstruerer kjærlighetsbegrepet, og viser hvordan forståelsen av tilknytning blir påvirket av forventningene som knyttes til kjærlighetens makt (Myong og Bissenbakker 2014). Hvis et adoptert barn har følelser av sinne og sorg oppfattes dette som tilknytningsforstyrrelser som alltid har en sammenheng med barnets fortid. De kommer fram til at tilknytningsbegrepet brukes i adopsjonsverden for å opprettholde ideen om kjernefamilien, og bekrefte adopsjon som en utelukkende positiv praksis (Myong og Bissenbakker 2014).

Problemstilling

Det er mange faktorer som ligger til rette for en kompleksitet i utenlandsadopterte barns identitetsutvikling, når det gjelder spørsmål om tilhørighet. Det er foreldrenes rolle å være barnas støttespillere, og det er de som omsorgspersoner som har muligheten til å legge et godt grunnlag for barnas identitetsutvikling. Men hva de kan anse som et godt grunnlag er ikke selvsagt, og foreldrenes forståelser er ikke et utbredt tema i tidligere forskning. På bakgrunn av dette, vil jeg presentere denne problemstillingen:

Jeg vil undersøke hvordan foreldre reflekterer over sine utenlandsadopterte barns kulturelle tilhørighet til Norge og til opprinnelseslandet. Hvilken posisjon og verdi gir de opprinnelseslandet i barnets nye liv i Norge? Hvilke strategier tar de i bruk for å skape eller opprettholde tilknytning til opprinnelseslandet? Hvilke strategier tar de i bruk for å fremme norskhet?

Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i sju kapitler, medregnet innledningskapittelet. De videre kapitlene er som følger:

Kapittel 2: Teoretiske perspektiver og begrep introduserer sosialkonstruksjonisme og postkolonialisme som grunnleggende perspektiver for oppgaven. Her gjør jeg dessuten rede for de begrepene som benyttes i analysen.

Kapittel 3: Metode omhandler den metodiske prosessen. Dette innebærer redegjørelse for valg av metode, rekruttering og utvalg, samt refleksjoner knyttet til prosessen og forskningsetiske vurderinger. Jeg gjør også rede for min analysestrategi.

Kapittel 4: Hva skal barnet hete? er det første analysekapittelet, hvor jeg ser på foreldrenes fortellinger om valg av navn til barna sine. Kapittelet viser hvordan navn kan ha ulike funksjoner, og brukes til å formidle bærerens kulturelle og sosiale tilhørighet.

Kapittel 5: Tilbakereiser tar for seg foreldrenes refleksjoner rundt tilbakereiser og hvilken funksjon de kan ha for familien. Her er begrepene kulturbevaring og kulturturisme spesielt aktuelle.

Kapittel 6: Fortellinger om norskhet tar for seg hvordan foreldrene forstår og forteller fram sine barns norskhet og kulturelle tilknytning. Her tematiseres ulike kulturforståelser, rasisme og annetgjøring, samt kulturbevaring.

Kapittel 7: Avsluttende refleksjoner oppsummerer og drøfter funnene fra de tre analysekapitlene i lys av spørsmålene fra hovedproblemstillingen.

Kapittel 2: Teoretiske perspektiver og begrep

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for det teoretiske grunnlaget for masterprosjektet og analyseprosessen. Sosialkonstruksjonisme og postkolonialisme utgjør grunnleggende perspektiver for oppgaven. Sosialkonstruksjonismen viser hvordan ulike diskurser danner grunnlag for hvordan vi kan skape, forstå og uttrykke oss om sosiale kategorier, mens postkolonialisme fokuserer på majoritetens *makt* til å definere og kategorisere «de andre». Disse perspektivene ligger også til grunn for forståelsen av de analytiske begrepene jeg vil presentere i dette kapitlet.

Det Sosialkonstruksjonistiske perspektivet

Det overordnede perspektivet jeg har benyttet meg av i dette masterprosjektet er det sosialkonstruksjonistiske. Det innebærer at jeg forstår kunnskap, ikke som noe objektivt, men derimot noe intersubjektivt (Thagaard 2013:44). Det vil si at heller enn å representere en objektiv virkelighet, anser jeg kunnskap som noe vi konstruerer i relasjoner og samhandling med andre mennesker (Thagaard 2013:44). Gjennom samhandling bygger vi opp og kjemper om felles sannheter (Jørgensen og Phillips 2013:14). Slik oppstår det diskurser i og på tvers av ulike grupper og samfunn, som bidrar til å sette visse rammer for hvilke ytringer som aksepteres som meningsfulle. Dette innebærer at kunnskap er avhengig av den historiske og kulturelle konteksten den utvikles i, da alle som samhandler i ulike tider og rom er preget av den virkelighetsforståelse de har opparbeidet seg gjennom de diskurser som er tilgjengelige for dem (Jørgensen og Phillips 2013:14). Det betyr også at kunnskap kan endres over tid. Gjennom de kategorier som skapes og navngis i diskursene kan vi altså produsere og begripe virkeligheten (Jørgensen og Phillips 2013:13). Det at kunnskap er konstruert, betyr likevel ikke at ingenting er virkelig og at det dermed ikke finnes noen virkelighet. Det betyr heller at den kunnskapen og de sannheter vi produserer, har reelle effekter for menneskers liv i virkeligheten. Dette perspektivet gir meg muligheten til å lese mine informanters fortellinger om adopsjon med blick for hvilke sannheter som produseres og trekkes på når de forteller om barnas identitet og kulturelle tilknytning.

Postkolonial teori

Et av de felt som har nær sammenheng med det sosialkonstruksjonistiske perspektivet, og som også utgjør en sentral forståelsesramme for denne masteroppgaven, er postkolonial teori. Denne teorien handler om bevissthet rundt hvordan kolonialisme og imperialisme fortsatt påvirker dagens samfunn, både sosialt, økonomisk og politisk, gjennom de underliggende tanker og ideer som tok form under den tiden. Det er et fokus på dominans- og maktrelasjoner, og hvordan disse får uttrykk gjennom språk og diskurs, hvor de skaper og

oppretholder virkelighetsbilder av «oss» og «de andre». Edvard Said ansees som en av grunnleggerne av postkoloniale studier, gjennom sine arbeider hvor han har vist hvordan «Vesten» for sin egen vinning har skapt «Orient» som sitt negative speilbilde (Thorbjørnsrud 2001). Ifølge sosialantropolog Berit Thorbjørnsrud fokuserer Said på hvordan diskurser «kan skape den virkelighet de er ment å skulle beskrive» (Thorbjørnsrud 2001:XVII). Sosialantropologen Marianne Gullestad (2002) er en av de som har brukt postkolonial teori til å belyse forholdet mellom majoritet og minoritet i Norge, hvor hun i «Det norske sett med nye øyne» har rettet blikket mot hvordan den norske majoriteten («oss») opprettholder sin maktposisjon ved å skape en todeling mellom «oss» og de innvandrede «dem». Postkolonial teori ligger altså til grunn for forståelsen av de begrepene jeg videre presenterer i dette kapittelet, og er dermed nyttig å være bevisst på blant annet når kultur, norskhet og annetgjøring blir tematisert i analysen.

Kulturbegrepet

Når jeg studerer adoptivforeldres refleksjoner rundt opprinnelse, tilknytning og identitet, blir kultur i stor grad tematisert på ulike måter. Kultur som begrep anvendes både innen forskning og i dagliglivet. Gullestad (2002:58) påpeker at både forskere og vanlige folk bruker et kulturbegrep med vekslende innhold, hvor kultur enten kan bli omtalt som essensialiserende og statisk eller som performativt og dermed foranderlig. En og samme person kan trekke på begge disse ulike forståelsene i ulike sammenhenger. En essensialiserende kulturforståelse vil si at en person eller folkegruppes kulturelle identitet ses som statisk og uforanderlig. Et slikt syn på kultur åpner også for en idé om at konflikt mellom «ulike kulturer» blir uunngåelig fordi man da ikke vil kunne tilpasse seg i møte med andre kulturer.

Med min posisjon innen den sosialkonstruksjonstiske retningen av akademia anser jeg derimot kultur som en sosialt konstruert, performativ kategori.² I «Culture keeping: white mothers, international adoption, and the negotiation of family difference» beskriver Heather Jacobsen (2008:60) kultur som en performativ kategori ved å si at forskjellige samfunn betegner visse objekter og praksiser som kulturelle, og at vi konstruerer vår kulturelle identitet gjennom å velge ut noen av disse elementene både fra fortid og nåtid som en representasjon av denne. For små barn blir arbeidet med å velge ut og «vise fram» disse kulturelle elementene i stor grad utført av voksne (Jacobsen 2008:60). Dette vil si at kultur skapes i samspill, da samfunnets medlemmer i fellesskap forhandler diskursivt om hvilke elementer som betegnes som kulturelle. Arbeidet med å bekrefte sin kulturelle identitet ved å ta i bruk disse kulturelle elementene

² Det er viktig å påpeke at jeg, til tross for mitt forskerperspektiv, også kan komme i skade for nettopp å reprodusere den essensialiserende virkelighetsforståelsen som jeg forsøker å belyse.

foregår kontinuerlig i det daglige, og kan dermed endre seg over tid. Dette vil også si at kultur ikke kan ha tydelige grenser. I «Kulturterrorismen: et oppgjør med tanken om kulturell renhet» beskriver Antropolog Thomas Hylland Eriksen kultur som en prosess, som er grenseløs av natur (1999:27). Han påpeker at de grensene som finnes for kulturelle fellesskap er de som trekkes av gruppen selv (Eriksen 1999:25). Det innebærer altså en oppbygning av forestilte fellesskap, som blir virkelige i kraft av å bli ansett som virkelige. Ifølge Eriksen er kultur altså ikke noe man har eller er, men noe man gjør. I denne studien kan jeg utforske hvilken kulturforståelse mine informanter trekker på i sine fortellinger.

Norskhet

Foreldrene jeg har intervjuet lever i og oppdrar barna sine i en norsk kontekst. Forståelser av norskhet blir dermed et viktig tema i analysen. I den norske samfunnsdebatten finnes det en forestilling om at Norge var et homogent samfunn fram til innvandringen startet på 1960-tallet (Gullestad 2002:67). I realiteten har det bestandig vært større etnisk, religiøs og kulturell variasjon i befolkningen enn det de fleste er klar (Gullestad 2002:67). Men uansett hvilken grad av sannhet det ligger i denne forestillingen, bidrar ideen om det homogene samfunnet ifølge Gullestad til å opprettholde et forestilt skille mellom de homogene «oss» og «de andre» som kommer og forstyrrer samfunnets «naturlige balanse» (Gullestad 2002:68). Dette har ifølge Gullestad en sammenheng med den norske likhetstankegangen, hvor det å være like ansees å sørge for likeverd, og forhindrer konflikt (Gullestad 2002). Eventuelle forskjeller innad i folkegruppen kan sees som en trussel, og tones derfor ned, noe som igjen bidrar til forestillingen om et homogent samfunn.³

Eriksen (1999) påpeker at Norge som nasjon (altså folkets opplevelse av seg selv som en egen etnisk gruppe) også er en sosial konstruksjon, og at det på 1800-tallet ved siden av de norske nasjonsbyggerne også fantes sterke krefter som jobbet for en samlet skandinavisk nasjon. At «det norske» er en konstruksjon, vil si at det må defineres og avgrenses. Det er likevel vanskelig å definere hva som virkelig utgjør «det norske». I det offentlige ordskiftet forblir ofte «det norske» litt ubestemt. I stedet blir det gjennom å definere og avgrense «de andre», at «vi» på sett og vis kan definere «oss selv» som gruppe. Da bidrar vi også til forestillingen om et norsk homogent fellesskap. Den norske majoriteten får hegemoni og makt til å definere og navngi sosiale grupper, og

³ Det er også viktig å påpeke at når man snakker om konstruksjonen av nasjonen Norge, er man også med på å reproducere den. Det å si at nordmenn er opptatt av likhet for å føle seg likeverdige, er en av flere mulige forståelser. Abram (2008:11) peker på hvordan Gullestads empiriske arbeid om likhet har blitt utført i det sørlige Norge, og at hennes resultater skiller seg fra annet forskningsarbeid utført i Nord-Norge, hvor forskjell og likhet ble forstått og behandlet annerledes. Så heller ikke på dette punktet finnes det et stort nasjonalt fellesskap som tenker likt.

slik bestemme hvem som står innenfor og utenfor det norske fellesskapet (Gullestad 2002:43).

Gullestad (2002:63) forklarer hvordan slekt og avstamning i Norge regnes som viktigere enn statsborgerskap og mestring av norsk språk og kultur, når det gjelder hvem som sees som norske. Dette reflekteres blant annet i hvordan norskfødte personer med to utenlandskfødte foreldre holdes utenfor det norske fellesskapet ved å kategoriseres som «annen generasjon innvandrere», heller en for eksempel «annen generasjon nordmenn» (Gullestad 2002:27). I motsetning til synlig forskjellige innvandrere og barn av innvandrere, blir imidlertid adopterte, ifølge Simone Abram, i stor grad akseptert som norske (2008:7). Dette til tross for at de er født i utlandet og brakt til Norge på en senere tidspunkt. Ifølge Howell (2001, 2006) har dette en sammenheng med hvordan adopterte barn fra første øyeblikk innlemmes i sin norske slekt og slektshistorie gjennom prosesser knyttet til det Howell kaller «kinning». Dette kan innebære blant annet nær kontakt med utvidet familie og å ta del i familiens tradisjoner og opprinnelsessted. Eksempler på dette kan være oppkalling etter slektninger, og bruk av lokal bunad. Slik blir de knyttet til Norge gjennom slektskap, og gjennom slektskapet blir de på et vis historisk tilknyttet spesifikke deler av landet. Det at norskhet er oppnåelig gjennom å innlemmes i en norsk slekt, men ikke gjennom språkkunnskaper og samfunnsdeltagelse, viser at norskhet i hovedsak er basert i slektskap, enten det er biologisk eller sosialt (Abram 2008:7). Howell (2001:87) påpeker likevel at det er når barna reiser fra hjemstedet sitt at de kan bli utsatt for rasistisk diskriminering, da det utenfor lokalmiljøet deres ikke lenger er umiddelbart tydelig at de har tilknytning til en norsk slekt.

Annetgjøring

Som tidligere nevnt, er det gjennom å skille ut og definere «de andre» at man kan definere seg selv som gruppe. McIntosh (2015:313) viser til flere kilder som sier at oppfatninger av «rase», synlig forskjell, kjønn, religion og klasse blir tolket som «kulturelle» forskjeller. Disse oppfattede forskjellene blir grensemarkører som brukes for å skille ut noen som «en annen», altså «ikke norsk» (McIntosh 2015:313). De blir altså annetgjort, ved at disse forskjellene tillegges verdi og mening. Ved å peke ut «ikke-hvite» som «de andre», og problematisere de oppfattede «kulturelle forskjellene», gjenskapes skillet hvor «det norske» blir gitt positiv verdi knyttet til en oppfatning om «norske» som gode, siviliserte og likestilte, mens «fargede andre» blir oppfattet som usiviliserte og mindre gode (McIntosh 2015, Gullestad 2002). På grunn av sin synlige forskjell risikerer også utenlandsadopterte å bli annetgjort og forstått som «ikke norske», noe som også kan føre med seg flere av de negative

konnotasjonene som tillegges «de andre». Dette tematiseres i løpet av analysen, hvor foreldrene reagerer med ulike strategier.

Synlig forskjell og rasisme

Synlig forskjell er gjerne den eneste grensemarkøren som kan føre til annetgjøring av adopterte, og det blir derfor tematisert på ulike tidspunkt i analysen. Synlige forskjeller innebærer hudfarge og andre (biologiske) kjennetegn som kan brukes som grensemarkører for å dele folk inn i ulike grupper (Gullestad 2002:271). Selv om hudfarge tidligere ikke var et viktig element i det å definere «norskhet» påpeker Gullestad (2002:289) at det har blitt det nå, og hvithet blir en framtrædende konnotasjon til det å være «norsk». Sånn sett blir «nordmenn» med en annen hudfarge en anomali, og nesten umulig å forestille seg (Gullestad 2002:179, 289). I Norge gjøres det en sterk kobling mellom begrepene likhet og likeverd, og likhet ansees således som et positivt begrep (Gullestad 2002: 69). Når likhet har en positiv verdi, blir annerledeshet og oppfattede forskjeller en form for trussel, eller et problem som må håndteres (Gullestad 2002:67, 73). En reaksjon på dette kan da bli å forsøke å fortie eller tone ned forskjeller (Gullestad 2002:77).

Flere av informantene mine nevner bekymringer knyttet til at barna kan bli utsatt for rasisme eller rasistisk diskriminering, noe de håndterer på ulike måter. Selv om vi har gått bort fra forståelsen av rasisme som en hierarkisk rangering av «raser», forekommer fortsatt den «nye rasismen» i form av rasistisk diskriminering av enkeltpersoner og grupper som nå ofte begrunnes med antatt uforenelige kulturforskjeller (Gullestad 2002:81, 117). Men selv om rasisme nå er et skjellsord som folk flest ikke vil forbindes med, har ikke «rase» som konstruksjoner med sosial og kulturell betydning forsvunnet ut av språket eller «nordmenns» verdensbilder (Gullestad 2002:207). Rasialisering skjer når mennesker blir kategorisert etter hudfarge og andre synlige forskjeller, og ofte blir et menneske forstått som mer raset jo mørkere hudtone de har (Gullestad 2002:117, 207). Dermed blir hvithet som kategori sett mer eller mindre som «raseløs», nøytral og en norm. Ruth Frankenberg påpeker at når «hvite» personer ser oss selv som nøytrale og «raseløse», gjør det oss i dårligere stand til å se vår egen posisjon og rolle i systemet som undertrykker rasialiserte personer (1993:8). Som tidligere nevnt er det negative assosiasjoner knyttet til den rasialiserte «andre». En vanlig strategi for å forsøke å dempe effektene av rasisme, som ofte blir tatt i bruk av folk som selv ikke blir rasialiserte, er «rase»- eller «fargeblindhet» (Jacobsen 2008:71). Denne strategien har en tydelig sammenheng med oppfattelsen av likhet som likeverd, som nevnt ovenfor (Gullestad 2002). De som benytter seg av denne strategien sier at det lar dem se andre som individer heller en rasialiserte kropp, men siden synlige forskjeller har en reell effekt i samfunnet når det gjelder hvordan rasialiserte personer kan

leve livene sine, kan «fargeblindhet» kritiseres da det også gjerne fører til en blindhet for den rasistiske diskrimineringen disse personene kan utsettes for (Newfield og Gordon 1996 i Jacobsen 2008:71).

Kulturbevaring og kulturturisme

Når jeg skal undersøke hvordan mine informanter forholder seg til barnets opprinnelseskultur, er det nyttig med et par begreper som spesifikt tar for seg dette. Jacobsen (2008) foreslår begrepet «culture keeping» for å beskrive hvordan noen adoptivfamilier engasjerer seg for barnas opprinnelseskultur. På norsk kan vi gjerne bruke uttrykket kulturbevaring. Hun definerer kulturbevaring som det å inkorporere elementer fra barnets opprinnelseskultur i familiens liv, i et forsøk på å sikre barna sine tilgang til sin etniske bakgrunn og holde kulturen i live for dem. Hun argumenterer for at denne praksisen nå er standard i adopsjonsverden, og at mange adoptivforeldre blir fortalt at de burde, eller må, sørge for at barna får tilgang til sin opprinnelseskultur. Dette til tross for at de færreste adoptivforeldre har kjennskap til opprinnelseslandets kulturelle praksiser forut for adopsjonen. Kulturbevaring er ment å skulle hjelpe til å redusere noen av utfordringene barna kan stå overfor ved å vokse opp i en familie og et samfunn hvor de skiller seg ut visuelt, og gi barna en sterk etnisk identitet og bedre selvfølelse (Jacobsen 2008:2).

Pamela Anne Quiroz (2012) foreslår at konseptet om kulturbevaring egentlig bedre kan karakteriseres som «culture tourism». Vi kan på norsk bruke uttrykket kulturturisme. Quiroz (2012) forklarer kulturturisme med at forsøket på å praktisere kulturbevaring oftest i realitet handler om en selektiv utvelgelse av visse kommersialiserte former for kultur, alt fra symboler og produkter til historiske områder, festivaler og museum. Disse kulturelle symbolene er ment å skulle berike barnas kulturelle selvfølelse, men fungerer i praksis som en statisk, overfladisk representasjon av identitet, med begrenset mulighet for en dypere forbindelse med opprinnelseslandets kultur (Quiroz 2012). Det har blant annet en sammenheng med at adoptivforeldre virker å ha en tendens til å søke støtte hos folk lik seg selv når de tar fatt i kulturbevaring, slik at interaksjonen med den andre kulturen blir veldig ensidig (Quiroz 2012). Dette argumenter Quiroz (2012) for at kan skade adopterte barns identitet. Fordi disse kulturelle symbolene oppleves så midlertidige og kunstige, faller barna mellom to stoler, foreldrenes kultur og opprinnelseslandets kultur, og risikerer å ikke føle tilhørighet til noen av dem (Quiroz 2012). Å forsøke å se hvorvidt noen av mine informanters barn har tatt skade av forsøk på kulturbevaring eller kulturturisme er selvsagt ikke mulig. Jeg vil derimot forsøke å se hvordan foreldrene selv forstår disse konseptene, om de anser dem som berikende eller negative, og hvordan de forteller om å eventuelt ta del i disse strategiene.

Kapittel 3: Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for mitt valg av metode, og min innsamling og prosessering av datamaterialet. Det å synliggjøre prosessen og min egen rolle i den, bidrar til å sikre at forskningsresultatene er troverdige og overførbare (Aune 2008:2; Thagaard 2013:11). Jeg tar også for meg refleksjoner rundt forskningsetiske spørsmål knyttet til forskning på potensielt sensitive temaer, samt anonymisering. Aller først vil jeg starte med en introduksjon av kvalitativ metode og intervju.

Kvalitativ metode

Kvalitativ metode er i stor grad grunnet på fortolkende teoretiske retninger (Thagaard 2013:37), som vektlegger fortolkning av data. Det innebærer en annerkjennelse av at jeg som forsker vil være påvirket av mitt perspektiv og min forforståelse når jeg tolker data, samtidig som jeg blir påvirket av tendenser i datamaterialet til å utvikle min forståelse (Thagaard 2013:37). Det er dermed en gjensidig påvirkning mellom forskeren og datamaterialet (Thagaard 2013:37). Fortolkende retninger og kvalitativ metode bryter altså med det positivistiske idealet om den «objektive» forskeren (Staunæs og Søndergaard 2005:54).

Prosjekter som tar i bruk kvalitativ metode, er fleksible. De ulike delene av prosessen overlapper hverandre; analyse og tolkning regnes som å foregå gjennom hele prosjektet, noe som fører til at prosessen kan endre seg etter hvert som man opparbeider seg nye erfaringer (Thagaard 2013:18, 32). Samtidig som kvalitativ metode er preget av fleksibilitet, er systematikk også viktig. Det vil si at man bør reflektere over og begrunne alle metodiske valg i forskningsprosessen, som er knyttet til f. eks. valg av teori, problemstilling, innsamling av data, analyse og tolkning (Thagaard 2013:15).

Staunæs og Søndergaard (2005:53) påpeker at stramme og strukturerte metoder (som de kvantitative) ikke er tilstrekkelig for å undersøke en virkelighet som ikke er like klar, enkel og strukturert. Videre påpeker de at aspektene ved menneskers liv (det som utgjør sosiale fenomener) er komplekse og i utvikling. Derfor er kvalitativ metode det som er best egnet til å utforske sosiale (og psykologiske) fenomener. Det er også dette som er disse metodenes mål (Thagaard 2013:11; Aune 2008:1). Kvalitativ metode kan være særlig godt egnet til å studere temaer som omfatter personlige, sensitive eller private forhold, noe som kan være tilfellet med adopsjon og barneoppdragelse, da det åpner opp for en nærhet og et tillitsforhold mellom forsker og de som studeres (Thagaard 2013:12).

Både Thagaard (2013), Aune (2008) og Staunæs og Søndergaard (2005) har påpekt at intervju er godt egnet til å utforske sosiale fenomener, for å få innsikt i

personers erfaringer, opplevelser, og tolkninger av virkeligheten rundt seg. Derfor har jeg valgt å benytte meg av kvalitative intervju, for å kunne utforske adoptivforeldres tolkninger av sin og barnas sosiale virkelighet, med hva det innebærer av refleksjoner rundt identitet, kultur og tilhørighet.

Rekruttering

Jeg rekrutterte informanter ved at familie og bekjente frivillig stilte som formidler («mediator»), altså at de har kunnet opprette kontakt mellom meg som forsker, og potensielle informanter (Kristensen og Ravn 2015:725). Kristensen og Ravn (2015:731) påpeker at de opplevde flere positive svar fra informanter som ble kontaktet via en formidler. Dette stemmer også i mitt tilfelle, hvor alle informantene som har blitt kontaktet via en formidler har sagt ja til intervju. Forsøk på åpen forespørsel (notis på nettsted) førte ikke til noen respons. De som ble kontaktet direkte via kontaktinformasjon som jeg mottok uten at formidleren hadde tatt kontakt med dem først, ble også møtt med negativ eller ingen respons. Etter at mine formidlere ikke hadde flere de kunne kontakte for meg, opplevde jeg det som delvis utfordrende å finne flere informanter. Jeg ble nødt til å tenke meg ut spesifikke individer jeg visste om som kunne passe, for så å spørre noen som kjenner disse personene bedre om å være formidler for meg. Jeg fikk til slutt samlet et tilstrekkelig antall informanter, og er fornøyd med utvalget. Jeg ser likevel i ettertid at jeg kunne ha organisert rekrutteringsarbeidet bedre på forhånd, blant annet ved å forsøke å gå ut med åpen forespørsel tidligere i prosessen, eller be informantene om hjelp til videre rekruttering.

Utvalg

Til å begynne med hadde jeg visse ønsker for hvilke informanter jeg ville ha med i prosjektet, og så for meg at jeg ville gjennomføre et slags kategoribasert utvalg eller kvoteutvalg (Thagaard 2013:63). For eksempel så jeg for meg at jeg stort sett skulle intervju par sammen. Jeg så også for meg at de fleste skulle ha adoptert i nyere tid, for å forsikre meg om at forskingsresultatet blir oppdatert og gyldig for nåtiden, men at det godt kunne være litt spredning i alder på barna. I realiteten fant jeg at det var litt mer utfordrende enn forutsett å rekruttere informanter, så for å gjøre det praktisk gjennomførbart, bestemte jeg meg for å lette litt på forventingene mine.

Jeg bestemte meg for et slags tilfeldighetsutvalg (Thagaard 2013:61), hvor jeg rett og slett har basert utvalget mitt på hvem som er tilgjengelige og villige til å stille som informanter, og hatt dette som hovedkriterie. De informantene jeg fikk, bryter med de kategoriene jeg i starten så for meg. For eksempel var det nesten bare kvinner blant informantene. Dette kan kanskje være knyttet til forhold også Kristensen og Ravn (2015:729, 731) reflekterer over. De mener at

barn og familieliv, deriblant også adopsjon, er noe som tradisjonelt har engasjert kvinner mer og som de kanskje snakker oftere om. Dette gjør det lettere for kvinnelige formidlere (som mine var) å rekruttere andre kvinner. Det var heller ingen informanter med yngre barn i dette utvalget. Jeg har etter refleksjon sett at dette bruddet med de første kategoriene mine ikke gjør så mye, da man uansett ikke kan trekke generaliserende slutninger fra undersøkelser basert på kategoriserte utvalg, siden utvalgene ikke nødvendigvis sikrer tilfeldig utvelgning (Thagaard 2013:63). Jeg har likevel til slutt fått tak i en variert gruppe informanter, som representerer et bredt spekter av holdninger og erfaringer.

Materialet mitt består av åtte intervjuer med åtte informanter. To av informantene er en mann og en kvinne som ble intervjuet som par. Resten er kvinner som ble intervjuet uten partnere. Et av intervjuene er et kort oppfølgingsintervju med én av disse. Én av informantene kommer selv opprinnelig fra et annet europeisk land, mens resten av informantene har norsk bakgrunn. Alle er foreldre til utenlandsadopterte barn fra rundt 15 til 40 års alder, adoptert fra ulike land i Sør-Amerika, Afrika og Asia. Ingen av informantene har biologiske barn.

Av hensyn til både informantenes og barnas anonymitet, vil jeg ikke oppgi hvor i landet de er bosatt. Jeg har i tillegg endret navn, samt andre potensielt identifiserende opplysninger der hvor dette ikke påvirker analysen.

Forelder:	Barn:	Adopsjonsregion:	Adopsjonstidspunkt:	Barnas alder da:	Barnas alder nå:
Janne	June og Linda	Asia	70-tallet	<1 år	35-40 år
Turid	Maja og Kristine	Sør-Amerika	90-tallet	3 til 5 år	30-35 år
Mila	Alexander og Christina	Sør-Amerika	90 – 2000-tallet	<1 år	15-20 år
Wenche	Jonas og Marie	Afrika	90 – 2000-tallet	<1 år	15-20 år
Elisabeth og Jan	Thomas og Silje	Asia	90-tallet	<1 år	20-25 år
Marita	Mia Lin og Lilja	Asia	2000-tallet	2 år	15-20 år
Heidi	Rasmus og Hanne	Asia	90-tallet	1 år	20-25 år

Intervjuene

Intervjuene fant sted enten på informantenes arbeidsplass, hjemme hos dem, eller hjemme hos meg. På denne måten fikk vi gjennomført intervjuet på tomannshånd, i en rolig og avslappet atmosfære. Dette var viktig både for at informantene skulle kunne snakke så åpent som mulig om sine refleksjoner, men også for at jeg selv skulle være tryggest mulig i den uvante intervjuerrollen, sånn at vi hadde best mulig forutsetning for å få en god tone i intervjuet. Jeg tok opp alle intervjuene på lydfil for senere transkribering, etter godkjennelse fra hver av informantene. Dette tillot meg å være mer til stede i intervjusituasjonen, komme med oppfølgingsspørsmål og generelt kommunisere bedre med informantene. Det tillot meg også et mer nøyaktig materiale med så nøyaktig gjengivelse som mulig av informantenes uttalelser.

Intervjuguide

Jeg har benyttet meg av en delvis strukturert intervjuguide (Thagaard 2013:98). Det har innebåret at jeg har hatt en liste med bestemte spørsmål, men vært åpen for å ta spørsmålene i en annen rekkefølge, og at informantene har kunnet ta opp nye tema underveis. Der hvor informantene tok opp nye tema, prøvde jeg så godt jeg kunne å stille oppfølgingsspørsmål knyttet til disse. Ellers fulgte jeg rekkefølgen som var satt opp i intervjuguiden. Dette følte tryggest, da jeg var ny i rollen som intervjuer; Jeg ville forsikre meg om at jeg husket å gå gjennom alle spørsmålene på listen, og syntes tidvis det var utfordrende å komme på naturlige oppfølgingsspørsmål.

De på forhånd fastsatte spørsmålene har tatt for seg informantens familiesituasjon, adopsjonshistorie, hentereise, inntrykk av opprinnelsesland da og nå, tilbakereise, valg av navn til barnet, refleksjoner knyttet til barnets interesse for opprinnelseslandet gjennom barnets oppvekst og familiens deltagelse i aktiviteter knyttet til det landet. I etterkant ser jeg at ikke alle spørsmålene framsto som like velfungerende. De aller fleste opplevde at barna ikke var særlig interessert i opprinnelseslandet sitt, og dermed følte hele den påfølgende kjeden med spørsmål knyttet til interesse (hvilke aspekter barna var interessert i, om interessen hadde variert, etc.) litt unaturlig, og nesten utfordrende å snakke om. Jeg opplevde likevel at noen informanter kom med interessante refleksjoner etter å ha blitt «presset» litt med flere spørsmål om barnas interesse. I ettertid er jeg altså fornøyd med å ha beholdt spørsmålene som de sto.

Forskningsetiske vurderinger og forskerrollen

I begynnelsen av prosjektet var jeg veldig bevisst på at adopsjon kan være et sensitivt tema, da det for mange kan bety såre følelser knyttet til ventetiden, eller til forholdet mellom foreldrene og barnet, tilknytning, og hvor godt barnet har

tilpasset seg livet i adoptivfamilien. Jeg var derfor bekymret for hvordan intervjuene skulle gå, dersom noen av spørsmålene mine ledet oss inn på såre temaer som kunne være ubehagelige for informantene. Dette var noe jeg reflekterte over under utformingen av intervjuguiden, selv om mine forskningsspørsmål i utgangspunktet dreier seg om andre temaer enn de jeg trakk fram ovenfor. Jeg ville unngå spørsmål som lett kunne vinkles inn på det personlige forholdet mellom foreldrene og barnet, og ville ellers la foreldrene selv bestemme hva de ville gå grundigere inn på i løpet av intervjuet. Etter hvert som jeg fikk tak i informanter og gjennomførte intervjuene, viste det seg å ikke være noe problem. Det oppsto ingen ubehagelige eller vonde situasjoner under intervjuene, og mitt inntrykk var at både jeg og informantene satt igjen med en positiv erfaring. Det kan dessuten tenkes at familier som hadde vonde opplevelser rundt tilknytning, eller dårlige forhold til barna sine, sannsynligvis ikke ville takket ja til intervju i utgangspunktet.

Jeg har også reflektert mye rundt spørsmålet om anonymisering. Selv om det til sammen bor mange adopterte i Norge, er det en prosentvis svært liten andel av hvert årskull som er adoptert. Adopsjonsmiljøet er et tett sammenknyttet miljø hvor svært mange av adopsjonsfamiliene samles, for vennskap, støtte og utveksling av erfaringer. På grunn av disse faktorene er det en ikke ubetydelig sjanse for at noen skal kunne gjenkjennes, basert på forholdsvis enkle opplysninger som alder, bosted, interesser, eller annet. Jeg har derfor vært svært nøye med å anonymisere helt fra første stund. Jeg har benyttet meg av fiktive navn allerede i transkriberingsarbeidet, samt utelatt opplysninger om bosted i de transkriberte intervjuene. Jeg har kun oppgitt omtrentlige tidspunkt for adopsjon og barnas alder. Selv om dette er ting jeg har jobbet for å være konsekvent med helt fra starten av, er det fortsatt noe jeg aktivt har reflektert over også i analysearbeidet. Når jeg har valgt ut sitater til bruk i analysen, har jeg tenkt over hvorvidt noe av det som sies i sitatet kan være identifiserende, og i så fall enten utelatt de sitatene, eller byttet ut visse ord, der det ikke har påvirket betydningen. Dette har vært spesielt utfordrende i kapittelet om navnevalg, da jeg har måttet bruke fiktive navn, hvor jeg har forsøkt å finne erstatninger som samsvarer med begrunnelser og betydninger, uten at det samtidig fortsatt er identifiserende.

Transkripsjon – analysens første ledd

Opptakene av intervjuene ble transkribert forholdsvis kort tid etter intervjuene ble gjennomført, alt fra noen dager til et par uker i etterkant. Transkripsjon er problematisk, i den grad talespråkets nyanser og uttrykk for sinnsstemning vanskelig lar seg oversette til skriftspråk. Jeg har likevel gjort mitt beste for å bevare intervjuenes meningsinnhold, ved å høre nøye gjennom lydopptakene under transkriberingen og tenke over faktorer som tegnsetting.

Intervjuene foregikk på dialekt, men ble under transkriberingen standardisert til bokmål på grunn av lesbarhet og anonymisering. For å gjøre de transkriberte tekstene mest mulig lesbare, valgte jeg i tillegg å fjerne en del av mine egne tilbakekoblingssignaler, slik som «ja», «mhm» og «skjønner». Jeg har ikke markert for overlappende tale. Jeg valgte også å fjerne noen gjentakelser, stotring og «eh» i informantenes utsagn, der hvor disse ikke påvirket betydningen. Dette gjorde jeg både for lesbarhetens skyld og for å bevare informantenes integritet, da en muntlig talestil kan virke usammenhengende i skriftlig form, og gjøre at informanten framstår mindre gjennomtenkt (Kvale og Brinkmann 2009).

Analysestrategi

Heller enn å knytte meg til en spesifikk analysemetode, har jeg latt meg inspirere av generelle prinsipper fra diskursanalysen, om hvordan språk og samhandling former vår virkelighetsforståelse. Som forklart i teori-kapittelet, er det gjennom samhandling at diskurser oppstår i og på tvers av grupper og samfunn, og skaper visse rammer for hvilke ytringer som aksepteres som meningsfulle. Innholdet i diskursene blir selvfølgeliggjort og tatt for gitt, sånn at vi «naturlig» oppfatter visse utsagn som sanne og riktige, og andre ikke (Jørgensen og Phillips 2013). Gjennom de kategorier som skapes og navngis i diskursene kan vi altså produsere og begripe virkeligheten (Jørgensen og Phillips 2013:13). Jeg er også selv en del av den kulturen jeg undersøker, derfor er det viktig at jeg som forsker er bevisst på at jeg kan dele de selvfølgelighetene som finnes i materialet, og at jeg dermed må forsøke å fremmedgjøre meg fra materialet og se det «utenfra» (Jørgensen og Phillips 2013:31-32).

Den inspirasjonen jeg har trukket fra diskursanalyse, handler altså om å prøve å se forbi det som blir tatt for gitt, og forsøke å avdekke hvilken virkelighetsforståelse som ligger til grunn. Videre har jeg benyttet meg av de ulike begrepene som har blitt presentert i teorikapittelet, knyttet til blant annet kultur og nasjonal/etnisk identitet, som verktøy for å analysere fram mine informanters måter å forstå verden på.

Jeg har også hentet inspirasjon fra narrativ analyse (Riessman 2008), ved at jeg ikke har vært opptatt av å lese informasjonen i intervjutranskripsjonene som en kilde til sannheten om hvordan informantene «egentlig» tenkte, mente og handlet, men heller som fortellinger som gir et innblikk i informantenes livsverden og hvordan de framstiller seg selv og andre. Enten det er overlagt eller ikke, er historiefortelling noe både individer og grupper gjør for å konstruere identiteter (Riessman 2008:8) Et eksempel på hvordan jeg bruker dette er at jeg leser informantenes utsagn om hvorfor de har dratt eller ikke dratt på en tilbakereise som informasjon om hvordan de ønsker å framstille seg selv

og sitt foreldreskap, heller enn et innblikk i den faktiske situasjonen som utspant seg for flere år tilbake.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for masteroppgavens metode. Jeg har gjort kvalitative intervjuer av åtte foreldre som har adoptert barn fra utlandet.

Gjennom arbeidet med materialet har jeg reflektert mye over betydningen av et «representativt utvalg», tilnærminger til intervjuer om potensielt sensitive temaer, samt anonymisering av informanter fra et relativt lite og sammenknyttet miljø som det adopsjonsmiljøet er. Min analysemetode støtter seg på relevante begreper og inspirasjon fra generell diskursanalyse og narrativ analyse, i det jeg skal analysere fram foreldres forståelser av sine barns norskhet, kultur og tilhørighet.

Kapittel 4: Hva skal barnet hete?

Navnet er en av de aller første markørene for kulturell tilhørighet et barn får og har. Navn er sosiale markører som signaliserer identitet og tilhørighet; de forteller noe om hvor vi kommer fra, både geografisk og sosialt (Kristiansen og Ouren 1998). Et kjent eksempel som illustrerer dette er hvordan den danske prins Carl skiftet navn til Haakon VII da han ble konge av Norge i 1905. Slik viste han både sin nye tilhørighet til nasjonen Norge, samtidig som han symbolsk innlemmet seg i de gamle norske kongeslektene ved å ta et tradisjonelt kongenavn, som blant annet ble brukt av Sverreætten.

Ved å se på adoptivforeldres refleksjoner rundt navnevalg til sine barn, kan vi utforske deres syn på kulturell tilhørighet og identitet hos sine barn. Det kan si noe om hvem barna er eller kan være, i foreldrenes øyne. Barnet vil allerede ha med seg et navn før adopsjonen gjennomføres, og det blir opp til foreldrene å bestemme hva som eventuelt skal byttes ut, beholdes eller omskapes, i det barnet får det navnet det skal bære i Norge. Jeg vil i dette kapittelet utforske mine informanternes historier om valg av navn til sine barn. Jeg vil ta utgangspunkt i disse spørsmålene: Hvilke valg har foreldrene tatt i navngivingen av sine barn, og hvilke refleksjoner har de rundt dette? Hvilke funksjoner kan barnas navn få i adopsjonskonteksten? Jeg vil også diskutere hvorvidt materialet kan gi en viss pekepinn på eventuelle tendenser gjennom tid, til hvilke navn som er «akseptable» å gi i adopsjonskonteksten.

Videre i kapittelet ser jeg på foreldre som har tatt ulike valg når det kom til å navngi barna sine: gi norsk navn kombinert med fødenavn, kun norsk navn, eller fødenavn med fornorsket skrivemåte.⁴ Noen foreldre skiller også mellom det formelle navnet (slik det står i passet), og det navnet de bruker om barnet til daglig. Det er komplekse og varierte motivasjoner som ligger til grunn for valgene. Ikke alle foreldrene som har gjort like valg (for eksempel ved å beholde et fødenavn), har gjort det av samme grunn. Jeg har identifisert tre sentrale motivasjoner for foreldrenes valg, som jeg skal presentere videre i kapittelet: At barnet skal passe inn, å styrke båndet mellom barnet og foreldrene/Norge, eller å styrke båndet mellom barnet og opprinnelseslandet. Til slutt kommer en oppsummering av alle funnene.

Å ta konvensjonelle valg og å passe inn

Informantene har adoptert barn på ulike tidspunkt, og flere har gitt uttrykk for å ha blitt påvirket av hva som var vanlig på den tiden da de adopterte. For eksempel forteller Janne, som adopterte to døtre på 70-tallet, at de vurderte å

⁴ Jeg vil minne leseren om at alle navnene som blir gjengitt i oppgaven er fabrikkerte for å bevare informantenes anonymitet. Jeg har likevel gjort mitt beste for å beholde navnenes mening og sammenheng der hvor dette er relevant for selve analysen.

beholde det koreanske navnet til den første datteren sin, men at de til slutt valgte å bare gi barna norske navn:

June het Yuna når hun kom. Så vi stusset litt på kanskje å si Yuna. Men så fant vi ut at vi syntes at når de skulle være norske og være i Norge, så ville vi ha et norsk navn. (...) Men i dag ser vi hun kunne hett Yuna. I dag er det så vanlig. Ikke sant, å ha to navn. Men da ble det June, så ble det nesten Yuna da, fant vi ut den gangen. (...) Ja, i dag så ser du jo veldig mange på TV som har koreansk bakgrunn, med norsk og, koreansk og... Så.. men det var den gang. Husk det er lenge siden nå, over 40 år siden. (...) Ja, for du vet når June kom hit, så var det jo bare ei til fra før her.

Janne forteller at de også valgte å gi norsk navn til sin andre datter, som ble oppkalt etter to tanter. Den gangen var det altså var viktigst for dem å befestе barnas norske tilknytning gjennom å gi dem norske navn, men hun reflekterer over at de kanskje kunne ha valgt annerledes i dag, siden det er vanligere å beholde fødenavn nå enn det var den gangen. Hun forteller at mens det nå er vanlig å se folk med både norsk og koreansk navn på tv, så var hennes barn i mange år de eneste adopterte i området. Dette kan tyde på at det, etter hvert som adopsjon ble mer vanlig og synlig, ble det skapt rom for en «adoptert identitet», der man før helst skulle være «helt» og «bare» norsk. Det Janne forteller er på mange måter en fortelling om å ønske at barna skulle passe inn, og være så lik majoriteten som mulig for å unngå å falle utenfor. Samtidig viser hun, når hun sier at barna «skulle være norske», en forståelse for at norskhet er noe som skapes, noe man kan bli. Det å gi barna nye, norske navn er en veldig konkret taktikk de kunne ta i bruk, for å «gjøre» barna norske. Samtidig er det en taktikk som kunne hindre at barna skulle bli annetgjort ved å ha uvanlige navn, siden de allerede skilte seg ut på grunn av synlige forskjeller.

Jannes datter Linda har selv fått en datter. Janne fortalte om barnebarnet sitt, Yerin. Da jeg spurte, forklarte hun at Linda har gitt sitt eget opprinnelige fødenavn videre til Yerin:

Jo, det tror jeg hun tenkte med én gang, at hun ville ha Yerin. Ja. Hele tiden. Så har hun vært veldig glad i akkurat dette med Yerin. Og Linda.. Linda het vel.. Ye.. rin... Ye Rin Choi, eller et eller annet. Så det har vært helt viktig for Linda, at hun skulle hete Yerin. (...) Veldig glad i Yerin-navnet. Det er vi alle sammen. Synes det passer til henne. Mm. (...) Men det navnet har vært så... Vi synes det passer så godt på Yerin. Det er så fint navn. Det klinger så fint på Yerin, det synes vi alle sammen. For meg er det helt naturlig, og det er akkurat som å ha et barnebarn som skulle jeg ha født selv. Det er ikke noen forskjell, det er ikke det altså. Det er jo

veldig naturlig. Det er jo sjeldent folk går og tenker at, uff, nei jeg har jo ikke født henne selv så dette blir ikke så... Det er helt naturlig for meg.

Janne forteller at navnet Yerin alltid har vært viktig for Linda. Det at Linda velger å gi sitt opprinnelige fødenavn til datteren sin framstår som en sterk symbolsk handling, hvor hun tar tilbake noe fra sin egen fortid. Man kan tolke det som at den Yerin som Linda kunne ha vært ikke finnes, men en ny Yerin har kommet til, gjennom Lindas datter. Om dette var noe Linda har reflektert over eller ikke, er det uansett tydelig at det framstår som svært riktig for henne å ha gitt sitt opprinnelige navn videre til datteren. Janne forteller at navnet Yerin betyr mye også for resten av familien, og at alle synes det passer svært godt på henne. Hvor støttende Janne nå er til navnet Yerin, stemmer godt med hvordan Janne tidligere snakket om at de godt kunne ha brukt koreanske navn til barna sine dersom det hadde vært i dag. Tidene og konvensjonene virker å ha forandret seg, og navn som ikke er typisk norske er nå vanligere, noe som kan gjøre det lettere å bruke slike navn. Likevel virker det som hun vil forsvare Yerins tilknytning til seg selv og til slekten, gjennom å påpeke at det for henne er like naturlig som å ha biologiske barn og barnebarn, og at det ikke føles forskjellig.

Turid, som adopterte to døtre på 90-tallet, altså to tiår senere enn Janne, forteller en historie som ligner Jannes, ved at hun forteller at de også foretok et konvensjonelt navnevalg:

Våre hadde jo to fornavn. Og så... i tillegg til et sånt etternavn som antageligvis var et sånt helt ordinært sen-navn, tilsvarende. Så vi gjorde jo vel egentlig som ganske mange andre adoptivforeldre på den tida.. ga dem et norsk navn i tillegg til et av de her colombianske navnene. Eldste jenta, hun heter jo Sofia, og det var vel egentlig et veldig greit navn. Og yngste het da Isabel. (...) Vi beholdt de to, og kuttet ut de enda litt mer eksotiske navnene de hadde, og så ga vi dem norske navn.

Her kan vi altså se at mens det var viktig for Janne å kun gi norsk navn for at barna skulle passe inn blant majoritetsnordmenn, ga Turid navn i tråd med oppfatningen av hva andre adoptivforeldre gjorde. Hun beholdte et fødenavn for hvert av barna, i tillegg til å gi nye, norske navn. Slik fikk barna på en måte åpnet opp muligheten for en identitet som adopterte eller colombianske i tillegg til norske. Turid forteller likevel at de tok bort de «mer eksotiske» av barnas fødenavn, som tyder på at for store forskjeller i valg av navn kunne utgjort en trussel og ført til annetgjøring av barna.

Også Wenche forteller at hennes datter, som ble adoptert på 2000-tallet, har sitt etiopiske navn som mellomnavn, og et norsk fornavn som de bruker til daglig, noe hun påpeker at er veldig vanlig, og noe mange gjør:

Marie, hun heter Marie Adia, så hun har jo sitt etiopiske navn. Som mellomnavn. (...) Og hun heter jo Marie Adia enda. Men vi sier jo Marie for det meste da. Så det er veldig vanlig, mange.. de fleste beholder jo det navnet, og så setter på et annet navn foran.

Men hun forteller videre om et brudd med det vanlige, da de skulle navngi sønnen sin. De valgte å beholde fødenavnet, uten å gi et nytt norsk fornavn, på grunn av den fine betydningen, samtidig som at det var lett å fornorske ved å bytte ut en bokstav:

Jonas.. han het Jonas faktisk. Så.. For egentlig skulle han hete Lars, hehe. (...) Så han het Jonas. Med Y da bare, Yonas. Så fant vi ut, ja, men Jonas kan jo være et fint navn det. For det har jo en betydning, og det er jo de på barnehjemmet som har gitt ham navnet, han var jo oppkalt etter [noen i bibelen]. Som de sa. Så vi bare [gjorde om til en J], så ble det Jonas.

Det at sønnen allerede hadde et ganske norskklingende navn kan ha vært med å gjøre det mulig for Wenche å beholde dette navnet som fornavn. Navn er en av de mange ulike grensemerkene som brukes til å kategorisere folk inn i ulike grupper og avgjøre hvem som er en del av «oss» og hvem som står utenfor fellesskapet. Både Etiopia og Norge har bruk av navn med bibelsk opprinnelse i sin navnekultur, så disse navnene vil være lettere å beholde da de allerede høres ut som navn majoriteten kjenner til og har hørt før. Men siden et navns skrivemåte også er viktig, ved siden av uttale, for hvor «norsk» navnet oppfattes, kan det ha føltes nødvendig å fornorske skrivemåten. Å ha et norskklingende navn kan være en avgjørende faktor for hvem som får en selvsagt status som norsk. Dette blir også tydelig når Wenche snakker om hvordan barna har hatt det i nærmiljøet:

Mine unger vært veldig heldige, de har bestandig vært integrert i nærmiljøet. Og de var vært Marie og de har vært Jonas og det var litt. Så har vi liksom tatt det med en gang hvis det har vært noen ting.

Når Wenche her forteller om hvor godt de har passet inn i nærmiljøet ved å referere til dem ved navn på denne måten, blir det tydelig at navnene deres blir sterke symboler for deres norske tilhørighet. Det kan virke som norske navn også blir framstilt som et slags skjold mot rasisme. Det har latt dem skli nærmest sømløst inn i nærmiljøet, og eventuelle problemer har blitt håndtert dersom de har oppstått.

Gi sin egen norske kultur gjennom navnet

Mens det for de første informantene virket viktig å ta konvensjonelle navn for å hindre at barna skulle skille seg ut i samfunnet, var det for Mila et svært bevisst valg å gi nye navn til barna, med den hensikt å knytte dem til seg selv og sin familie. Mila, som adopterte to barn på 90- og 2000-tallet, forteller at det var viktig for henne og mannen å finne på egne fornavn til barna, i tillegg til de fødenavnene de beholdt:

For Alexander, så heter han Alexander Mateo, og da... Mateo er det navnet han ble født med. Det den biologiske moren gav. Og det er det samme med Christina, som heter Christina Luciana, og vi har bestemt at vi skal beholde dem, av respekt for den dama, som har... Men, det var virkelig viktig for begge to, for meg og mannen min, at de skulle ha sin egen identitet.. fra oss. Fordi det er våre barn. Hehe. De er ikke til låns, skjønner du? Så Alexander, det var bare fordi det måtte være et navn som var godt å uttale både i Norge og [i mitt land], og Christina det samme.

Dette eksempelet gjør det tydelig at et navn symboliserer mer enn «bare» et navn. Barna er ikke deres biologiske barn, så derfor må de finne andre måter å skape tilhørighet og innlemme barna i slekten sin. Ved å gi barna nye fornavn som de hadde bestemt selv, opplevde de at de knyttet barna til seg, og befestet deres tilhørighet som en permanent del av familien. Samtidig la de til rette for en annen flerkulturell identitet gjennom å gi fornavn som fungerer godt både i Norge og i Milas hjemland. At de i tillegg valgte å beholde et fødenavn til hver av barna begrunner Mila med at de ønsket å vise respekt for den biologiske moren. Men selv om de valgte å beholde barnas fødenavn virker det som om Mila ikke anser disse navnene som en viktig del av deres identitet eller tilknytning:

Tenker på noen familier som vi kjenner ennå. (...) De har, de bruker både det norske navnet, pluss det colombianske navnet hver dag. (...) Alexander Mateo, de ville kalle ham Alexander Mateo, og jeg sa nei. Alexander heter Alexander. Hvis jeg skal si Alexander Mateo er det to gutter, jeg har bare én. Og jeg ser ikke poenget. Det er som... Oliver Pablo. Kom igjen, hvorfor? Oliver Pablo, det passer så dårlig. Skjønner du? Og så spesielt når det bare.. de er født i Colombia.

Her uttrykker Mila et performativt kultursyn, med kultur som noe som «gjøres» heller enn noe man bare har (Eriksen 1999). Det at barna er født i Colombia, tilsier ikke at de *må* ha colombiansk kultur. Derimot bekrefter hun dem til daglig som norske ved å kun bruke deres norske navn. Samtidig gjør hun de colombianske navnene uviktige for deres tilknytning til Colombia, ved å spesifikt unngå å bruke dem eller la andre bruke dem.

Navnet som symbol på tilknytningen til opprinnelseslandet

Heller enn å følge konvensjonene, har noen informanter har valgt å beholde barnas fødenavn av en annen grunn, nemlig med det formål å skape muligheter for tilknytning til opprinnelseslandet.

Også Heidi, som adopterte to barn på 90-tallet, forteller at hun tenkte at barnas biologiske opphav kanskje hadde satt pris på at navnet ble beholdt. Hun forteller at de, i tillegg til hensyn til barnas biologiske foreldre, valgte å beholde barnas indiske navn som mellomnavn fordi hun ønsket at de skal føle en tilknytning til India:

Så Rasmus er oppkalt etter.. [menn i slekten]. Og Hanne er oppkalt etter [kvinner i slekten]. Og så har de.. knyttet opp navnene sine, som de hadde da de kom. Det tredje navnet da, kan du si. Rasmus har tatt bort et navn da, så han har Rasmus Vihaan da. (...) Det er på grunn av litt.. at de skal føle litt tilknytning til landet da. Og.. jeg tenker litt slik at biologisk mor eller biologisk opphav hadde også kanskje satt pris på det at navnet ble beholdt da.

Det er altså ønskelig for Heidi at barna skal ha en tilknytning til India, i tillegg til tilknytningen til slekten og Norge som de har fått via sine norske navn. Dette kommer hun litt tilbake til senere, når hun forteller at hun syntes det var viktig at barna skulle ha kjennskap til India:

Men jeg prøvde, og jeg snakket om India, og jeg fortalte dem fra dag én altså, hvordan det har vært. Og jeg har hatt bilder og lånt bøker, snakket om India på alle vis altså. Og jeg er veldig åpen om det at jeg håper det at mora eller faren eller et eller annet slik, kan få kontakt med det biologiske avkommet sitt.

Å beholde et indisk navn kan her sies å ha vært en enkel og konkret måte å gjøre India og barnas forhistorie til en del av barnas identitet helt fra starten av. Valget av navn blir én av flere strategier Heidi har tatt i bruk som en begrenset form for kulturbevaring (Jacobsen 2008).

Jan og Elisabeth, som adopterte to barn på 90-tallet, tenkte også på barnas opprinnelse da de bestemte navn til dem. Elisabeth forteller at de tenkte mye på fornavn, men at de var enige når det kom til barnas koreanske navn:

Ja, slik som vi gjorde det.. tror vi begge to ønsket å ha med ett navn som de hadde fra Korea. Og så... ellers så.. husker jeg da vi drev og spekulerte

på navn, så skrev vi lister hver for oss, hvilke navn vi likte og hadde lyst på, og så kom vi liksom fram gjennom det, til ett navn til slutt.

Jan bygger videre på dette, og forteller hvordan han reflekterte rundt det å ville beholde et koreansk navn:

Egentlig tenkte jeg vel da på at slik at.. Det var synd med at- eller liksom at de skal bli tatt fra sitt opprinnelige navn da egentlig. Så at i alle fall... vi beholdt sånn, Thomas, han heter Thomas Sung. Altså vi beholdt ett av navnene hans. Og Silje heter Silje Eun. Og likens med henne da.

Dette kan tolkes dithen at han ser barnas koreanske navn som en essensiell del av deres identitet og opprinnelse, og at å fjerne det ville være å ta fra dem et symbol på deres identitet, og kutte en forbindelse tilbake til deres opprinnelige kultur. Man kan si det sånn at dersom barnet blir «fratatt» opprinnelsen sin, via navnet, blir det framstilt som vanskeligere å finne tilbake til. Ved å beholde et opprinnelig navn holdes denne muligheten åpen.

Marita, som adopterte to døtre på 2000-tallet, forteller at hun ønsket å velge navn på en slik måte at barna kunne ta selvstendige valg om sin egen navnebruk når de ble gamle nok:

Vi tenkte at vi skulle velge navn sånn at de kunne velge når de blir store, om de vil legge vekt på kinesisk eller norsk identitet. Sånn at.. Mia Lin var jo så stor, for hun het jo Lin-Lin når hun var i Kina. Og så tenkte vi på hvilket navn var det som passer godt sammen med det, som kan også fungere i Norge, og Mia Lin tenkte vi at det var, det var lett å uttale, det hadde en god klang, pluss at hun da kunne, når hun ble større, kunne velge om hun ville bruke Mia eller om hun ville bruke Lin eller om hun ville bruke Mia Lin. Sånn at, ja, da hadde hun mulighet til å ha... fordi at noen barn, når de vokser opp, har veldig behov for å.. opptatt av kulturell identitet i forhold til det landet hvor de kom biologisk fra. Og noen er helt motsatt. Og vil gjerne være mest mulig lik alle andre. Så jeg ser sånn som Mia Lin, hadde et år hvor hun gikk på skole [et annet sted], da het hun Mia hele tiden. Og når hun kommer i miljø hvor de ikke kjenner henne, så bruker hun bare Mia. For det er noe som hun føler for nå da. Men så... her på [hjemstedet] er hun jo Mia Lin. Alle kaller henne Mia Lin. (...) Det trives hun godt med. Men så er det litt tungvint å forklare at det skal skrives sånn og sånn og, er sånn og sånn, når det er litt annerledes enn de fleste navnene folk er kjent med.

Marita viser at hun på forhånd var klar over at barna kunne vokse opp med ulike holdninger til identitet og tilhørighet, og at dette potensielt kunne være til

konflikt. Det var dette som motiverte henne til å navngi barna med både et norsk og et kinesisk navn. Jacobsen (2008:60) påpeker at arbeidet med å bekrefte barns kulturelle identitet gjøres av de voksne rundt dem fram til barna er gamle nok til å gjøre dette selv. Det å velge navn til barnet er en del av dette arbeidet, da navn og utseende gjerne er de første elementene som blir brukt av folk i «kategoriseringen» av dem de møter. Ved å gi barna valgfrihet i form av to navn, opplever Marita å hverken ha «frarøvet» eller «påtvunget» barna noe når det gjelder den kulturelle identiteten deres, mens de ennå var for unge til å velge selv. Marita forteller likevel om en viss moderering:

Og Lilja Yuan, hun het jo opprinnelig Ting. Ting-Ting, som betyr grasiøs, og så tenkte vi at det kunne kanskje være en belastning, å gå rundt og hete Ting-Ting. Så, men vi kom... Hele navnet hennes var Ren Yuan Ting. Og da, Yuan, det var navnet på liksom alle de i barnehagen, het for Yuan, som kom fra barnehagen der. Og så... Og Ting var hennes personlige navn, og Ren var navnet på byen.. (...) Men.. da valgte vi å beholde Yuan, så måtte vi finne noe som passet til det da. Og [eks-mannen min] var jo glad i natur, så det ble Lilja.. Yuan. Men det er ikke så lett å uttale som Mia Lin, så det ble veldig mye til at vi bruker Lilja, så i dagligtale kaller vi henne bare Lilja. Og så har hun da begge navnene som hun bruker når hun skriver eller... eller hvis hun har behov for å markere det.

Her valgte de altså å beholde en annen del av det kinesiske navnet, fordi de følte at det personlige navnet hennes kunne være belastende å ha i Norge. I tillegg bruker de ikke til daglig det kinesiske navnet de valgte ut, på grunn av den mer tungvinte uttalen. Så selv om Marita forteller om et ønske om å tilrettelegge mest mulig for barnas frie identitetsutvikling, har norske normer for navngiving trumfet dette i en viss grad. Det synes altså å være grenser for hvor forskjellige navn kan være før de ikke lenger oppfattes som akseptable i en norsk kontekst. Dette eksemplet minner om hvordan Turid også valgte å fjerne de «mer eksotiske» av barnas fødenavn, og hvordan Wenche valgte å endre stavemåte for å fornorske sønnens navn. Det virker altså som det sees som positivt å beholde et av barnas fødenavn, men bare så lenge det ser eller høres «norsk nok» ut. Et for «fremmed» navn kan virke som en mulig grensemarkør for annetgjøring.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på hvilke valg informantene mine har tatt når de har navngitt sine barn. De har hatt komplekse motivasjoner for valgene sine, enten de har gitt nye norske navn, kombinert norske navn og fødenavn, eller beholdt fødenavn med fornorsket skrivemåte. Noen hadde ulike motivasjoner for de samme valgene, for eksempel valget om å kombinere norsk navn og fødenavn. Jeg fant at de hadde tre sentrale motivasjoner for valgene de tok: De ville at barnet skulle passe inn, de ville styrke båndet mellom barnet og familien, eller

de ville styrke båndet mellom barnet og opprinnelseslandet. Det var likevel noen informanter som uttrykte variasjoner av disse motivasjonene, eller som uttrykte en kombinasjon av flere motivasjoner.

De refleksjonene som foreldrene gjorde seg da de valgte navn til barna, viser at et navn kan være mer enn «bare» et navn. Et navn kan ha flere ulike funksjoner; det er et symbol som sier noe viktig til omverdenen om hvem innehaveren av navnet er, hvor han eller hun kommer fra, og hos hvem han eller hun har sin tilhørighet. For noen informanter var navngivningen en form for «kinning», eller en måte å innlemme barnet i slekten og familien sin (Howell 2006). Dette ved at de kalte opp barnet etter slektninger, eller bare ved at de som foreldre selv fikk finne på et nytt navn, som ikke hadde blitt gitt til barnet av en for dem ukjent person. På samme måte ble barna omformet fra kulturelle «andre» til vanlige norske barn, gjennom å bli gitt et norsk navn av sine norske foreldre. Valget om å beholde et fødenavn var også ulikt motivert. For noen handlet dette om å beholde en tilknytning til barnets opprinnelsesland, fordi foreldrene følte at navnet var en slags representasjon av opprinnelseskulturen til barnet, en essensiell del av barnas identitet som ikke kunne eller burde fratras dem. For noen var det å beholde fødenavn lite mer enn en formalitet, gjort av respekt for fødemor, eller fordi det er en vanlig ting å gjøre. En informant fortalte at de beholdte et fødenavn i kombinasjon med norsk navn for å gi barna et verktøy til selv å velge hvilken tilknytning de ville vektlegge, etter hvert som de ble eldre og deres kulturelle identitet tok form.

Samtidig viser valgene foreldrene tok, en mulig utvikling av samfunnets forståelse av norskhet over tid. Da Janne adopterte på 70-tallet, var adopsjon fortsatt forholdsvis ukjent og «uvanlig», noe hun eksplisitt nevner som motivasjon for å kun gi barna sine norske navn. Hun ville altså ikke risikere at barna kunne bli «annetgjort» på grunn av «unorske» navn. Alle de andre informantene derimot, adopterte på 90-tallet eller senere. Da var adopsjon langt mer kjent og ansett som «vanlig», og ingen av informantene uttrykte bekymring for at barna skulle bli «annetgjort» på grunn av at de hadde fødenavnene sine som mellomnavn. Dette kan tyde på at det å være adoptert i starten kan ha blitt ansett som en stor nok forskjell til å leses som ikke-norsk, mens det i dag er åpent for en adoptert identitet innad i en norsk identitet. Dette reflekterer Janne over når hun sier at hun godt kunne behold barnas fødenavn, hadde hun adoptert i dag, og det tydeliggjøres gjennom hvordan barnebarnet hennes i dag bærer sin mors opprinnelige fødenavn som sitt eget, med den største selvfølge.

Kapittel 5: Tanker om å reise tilbake

Når adopsjonsfamilier reiser til barnas opprinnelsesland med den hensikt å la barna oppleve kulturen i det landet, eventuelt å se barnehjem, fosterhjem eller funnsted, kalles dette gjerne tilbakereiser. Slike reiser blir jevnlig arrangert av adopsjonsforeningene. I dette kapittelet vil jeg utforske mine informanternes refleksjoner omkring tilbakereiser. Av mine informanter var det kun én som har vært på tilbakereise. Like fullt var tilbakereiser noe samtlige informanter hadde et forhold til, ettersom det er en praksis som er mye omtalt i adopsjonsmiljøet. I dette kapittelet er det altså ikke de aktuelle reisene i seg selv som står i fokus, men det er forestillingene om tilbakereiser og hvilken verdi disse kan ha. Jeg vil ta utgangspunkt i disse spørsmålene: Hva er foreldrenes refleksjoner rundt eventuelle tilbakereiser, og anser de dette som givende eller ei? Hva slags begrunnelser har de for å ville reise eller ikke å ville reise? Hvis de har reist, hvilke refleksjoner har de rundt turen? Hva slags funksjon kan en tilbakereise ha?

Først vil jeg vise hvordan tilbakereiser framstilles i en norsk kontekst, med utgangspunkt i to artikler fra Adopsjonsforums medlemsblad, skrevet av Kristiansen (2013a, 2013b). Deretter vil jeg kort trekke fram begrepene «culture keeping» og «culture tourism» fra teorikapittelet, som jeg siden vil benytte til å belyse funnene fra analysen.

Tilbakereisen som institusjon

Adopsjonsforum er den største av de tre norske adopsjonsforeningene, og den eneste som har en egen temaside om tilbakereiser på sin nettside. Dermed kan man se Adopsjonsforum som normgivende på området.

I Adopsjonsforums medlemsblad skriver Kristiansen at rundt 700 til 800 personer har vært på felles, «skreddersydde» eller individuelle tilbakereiser via Adopsjonsforum (2013a:16). Som nevnt i innledningskapittelet, bor det rundt 20 000 utenlandsadopterte i Norge i dag. Så selv om vi kan anta at det er enda flere enn de oppgitt av Adopsjonsforum som har vært på tilbakereise via andre eller egne opplegg, er det fortsatt ikke en veldig høy prosentandel som faktisk drar på tilbakereiser.

I følge medlemsbladartikkelen var interessen for tilbakereiser stigende på dette tidspunktet, noe som blant annet ble forklart med påvirkning fra mediernes fokus på adopterte som finner sin biologiske familie (Kristiansen 2013a:16). «Tore på sporet» er et eksempel på et program som kan tenkes å ha hatt stor påvirkningskraft på både adoptertes, og allmenhetens, syn på søken etter røtter og biologisk familie. Tilbakereiser var, og er, noe Adopsjonsforum anbefaler, da de mener det kan være positivt for familiebandene, og at det å oppleve

opprinnelseslandet kan være styrkende for barnas identitet (Kristiansen 2013a:16). Det kan likevel se ut til at interessen for tilbakereiser per i dag likevel ikke er større, basert på reisekalenderen som viser planlagte reiser i regi av Adopsjonsforum i 2018.

I medlemsbladartikkelen beskrives de tre typene tilbakereiser Adopsjonsforum tilbyr: felles, «skreddersydde» og individuelle tilbakereiser (Kristiansen 2013a). De to førstnevnte illustreres i artikkelen gjennom intervju og fortelling fra tilbakereisene til to ulike familier.

Fellesreiser er tilrettelagt for familier, og Adopsjonsforum skriver at de består av på forhånd fastsatte reiseruter som inkluderer severdigheter og kulturopplevelser, samt mulighet for individuelle besøk til barnehjem og lignende. I intervjuet forteller en mor som dro på fellesreise sammen med sønnen sin, at å reise sammen med andre familier gir noen å dele inntrykk med, og en mulighet for barna til å leke sammen og bare være barn. Fellesreiser blir framstilt som veldig trygge, og optimale for de mindre reisevante eller for de som reiser tilbake for første gang, da de er godt organiserte med guider og hoteller og en gruppe å dele de sterke opplevelsene med.

Om «skreddersydde» tilbakereiser skriver Adopsjonsforum at dette er et tilbud for de som vil reise i mindre grupper, eller bestemme reiseprogrammet selv. Da kan deltakerne fylle ut et skjema med hva de vil oppleve, og i samarbeid med Adopsjonsforum og en reiseoperatør få et tilrettelagt program. I intervjuet forteller en familie på tre at en «skreddersydd» tilbakereise ga dem friheten til å reise når det passet for dem, uavhengig av når det var planlagt fellesturer. Videre beskrives en slik tur som smidig og lett, med tanke på å reise fra sted til sted og bli møtt av guider, samt en nærrere opplevelse enn en fellesreise. Foreldrene forteller i intervjuet om et ønske om å gi datteren sin en «ryggsekk» full av opplevelser og viten om fødelandet.

Individuelle tilbakereiser har, ifølge Adopsjonsforum, ofte som mål å søke etter, eller treffe, biologisk familie. Dette er uavhengig av om det skjer i regi av Adopsjonsforum eller som selvstendige private reiser. De forklarer at de har en egen tjeneste for dette, hvor en person over 18 år kan levere adopsjonspapirene sine til Adopsjonsforum, og få hjelp i søket. Dersom Adopsjonsforum finner familie blir begge parter forespurt om de ønsker kontakt, og hvis de samtykker, kan Adopsjonsforum bistå i planlegging og gjennomføring av reisen. Den adopterte får tilbud om forberedelses- og oppfølgingssamtale i forbindelse med en slik reise, i tillegg til assistanse fra Adopsjonsforums lokale nettverk i det landet. Dette beskrives som et trygt alternativ fordi man forsikres oppfølging fra fagfolk med høy kompetanse, noe som kan være nødvendig da en individuell tilbakereise kan by på sterke opplevelser.

Kulturbevaring og kulturturisme

En måte å forstå tilbakereiser på, er gjennom begrepene kulturbevaring og kulturturisme. Jacobsen (2008) betegner kulturbevaring som det å inkorporere elementer fra barnets opprinnelseskultur i familiens liv. Dette er ment å være berikende, og bidra til en styrket kulturell identitet og selvfølelse, for både barnet og familien. Quiroz (2012) foreslår heller begrepet kulturturisme, som handler om at forsøk på kulturbevaring oftest i realiteten ender i en selektiv utvelgelse av visse kommersialiserte former for kultur, og fungerer som en overfladisk representasjon av identitet. Quiroz (2012) argumenterer for at dette kan skade adopterte barns identitet ved at de faller mellom to stoler, foreldrenes kultur og opprinnelseslandets kultur, og at de kan slite med å føle tilhørighet til noen av dem.

En tilbakereise er i utgangspunktet en ganske isolert hendelse i familiens liv, noe som ikke forekommer ofte, eller i seg selv gir en nær forbindelse til opprinnelseslandet eller kulturen. Sån sett kan det karakteriseres som kulturturisme. Adopsjonsforum hevder, i motsetning til Quiroz sitt syn på kulturturisme, at tilbakereiser er berikende for både barnet og familien. Det bekrefter at kulturturisme, eller det som blir oppfattet som kulturbevaring, kan sees som en positiv norm i det norske adopsjonsmiljøet, i hvert fall på et organisatorisk nivå.

Likevel påpekes det i Adopsjonsforums artikkel (Kristiansen 2013b:20) at man som forelder bør være bevisst språket sitt når man snakker om barnets opprinnelsesland. De påpeker at man ikke bør si «hjemlandet» om barnets opprinnelsesland, da det kan skape forvirring i barnet om hvor det hører til. «Opprinnelseslandet er stedet der barnet ble født, ikke der det har sin tilhørighet» (Hermansen i Kristiansen 2013b:20). Dette viser at Adopsjonsforum også anerkjenner de mulige negative sidene ved for sterkt fokus på opprinnelsesland, som kan bli en konsekvens av tilbakereise. Dette synet ligger nærmere den forståelsen Quiros (2012) gir av kulturturisme. De vektlegger også i beskrivelsene av hver type tilbakereise at tilbakereiser kan gi «sterke opplevelser», på et nivå som kan kreve emosjonell støtte fra likesinnede, eller i noen tilfeller profesjonell oppfølging (hvis tilbakereisens mål er å treffe biologisk familie). Det finnes altså en viss motstridende framstilling av tilbakereiser hos adopsjonsforum. På den ene siden framstiller tilbakereiser som svært givende og styrkende for barna og familien, men på den annen side framstilles det også som svært emosjonelt krevende, og som noe man dermed trenger en viss beskyttelse i møte med.

Spørsmålet om tilbakereiser er noe hver familie må ta stilling til på selvstendig grunnlag. Er dette noe foreldrene, barna, alle eller ingen ønsker? Det vil alltid finnes argumenter både for og imot tilbakereise, og hvilke forhold skal vektlegges mest? De som ikke reiser, opplever gjerne at de må «stå til ansvar» overfor sin omgangskrets, som kanskje stiller spørsmål ved valget deres, på grunn av sine forestillinger om hva en adopsjonsfamilie er. På den annen side er det ved en eventuell reise mange faktorer foreldrene må tenke på, som økonomi, reisetidspunkt og hvor gamle barna skal være når de drar. Spørsmålet om tilbakereise er altså ingen rask og enkel avgjørelse å ta.

De aller fleste av informantene har ikke vært på tilbakereise. Alle fortalte om ulike grunner til hvorfor de ikke har dratt, og de hadde ulike historier om hvor meningsbærende en tilbakereise er for dem.

«Vi har snakket om det»

En måte å snakke om tilbakereisen på som var særlig utbredt i mitt intervjumateriale, var som noe man gjennom flere år aktivt hadde vurdert å gjøre, men som man av ulike grunner aldri gjennomførte.

Janne forteller at å reise til Sør-Korea var noe hele familien hadde snakket sammen om at de ville, men at det aldri ble noe av:

Vi har snakket mye om det. Det har June og Linda hatt lyst til, at vi skulle ha reist dit sammen med meg og faren, men det ble aldri. Men det har vi pratet om. Og drømt om, da, at vi har lyst til å dra til Seoul.

Janne beskriver reisen som en drøm, altså noe nærmest uvirkelig eller uopnåelig, men som ville gitt mange gode minner. Hun framstiller ønsket om å reise som motivert av lyst – ikke plikt. På spørsmål om hvorfor det aldri ble, modererer Janne historien litt, og forteller at det ikke var noe de hadde pratet så ofte om:

Tida gikk, og om somrene reiste vi på hytta, og til [en annen by] og besøkte besteforeldre. Og så var det selvfølgelig dyrt å reise dit... Så... det var vel det, og det var ikke så veldig ofte at vi pratet om det, av og til så snakket vi om at det kunne ha vært flott å ha vært der. Men det ble med praten.

Hun antyder at turen ville vært en isolert hendelse, noe de ville gjort bare en gang. Dermed ville turen for deres familie ikke hatt en kulturbevarende funksjon (Jacobsen 2008). Å skape en permanent tilknytning til Korea var ikke målet for familien. Videre forteller Janne om hvordan barna ikke har virket å ha noen

interesse for Korea, med unntak av bilder og papirer fra barnehjemmet som de brukte å se på da barna var yngre:

Men de har aldri vært noe spesielt interessant.. i det, i Korea. Bare da vi snakket om at det kunne vært gøy at vi fire kunne reist dit da. Men sånn som Linda sa en gang og. Hun ble spurt om at ikke hun hadde lyst til å finne ut hvem som er foreldrene i Korea. Da svarte hun bare at (...) hun har så bra foreldre at hun bryr seg ikke om det. Hun har ikke vært så opptatt av det.

Her knytter Janne en tilbakereise opp mot spørsmålet om å finne fram til biologisk opprinnelse, men forkaster dette som et ønske barna har. En tilbakereise ville altså for deres familie hatt en annen funksjon enn det å søke etter røtter, som for mange andre kan være en viktig grunn til å ville dra på en tilbakereise. I stedet forteller hun fram en mulig tilbakereise som et felles prosjekt for alle i familien, en opplevelse de kunne delt sammen.

En annen informant som forteller at hun har snakket mye om tilbakereise med barna, er Marita. Hun forteller om flere faktorer som har spilt inn og gjort at de ikke har reist ennå, selv om de har hatt lyst til det:

Vi har snakket om det. Og vi har snakket om det og vi har snakket om det. Men så er det det å greie å få nok penger til å reise. Og så er det å finne en g- og så var det veldig ustabil i forbindelse med at [mannen min] og jeg ble skilt. Så det var liksom.. Så hadde jeg en del kontakt med en psykolog som var spesialist på adoptivbarn. Og han sa jo at sånne ting ville jo kunne være med å forsterke en del traumer, så vi skulle vente til ting hadde roet seg litt mer da. Det var.. men. Vi har- nå har vi foreløpig plan om å reise neste år. Men det har vært neste år i en del år nå da. Vi må i hvert fall gjøre det før Mia Lin begynner å få barn, og så nå når Lilja har blitt så stor som hun er, så går det an å reise. ... Men det er jo dyrt. Så det.. må vel opp med nesten hundre tusen sikkert, til sammen, for å få en sånn reise med tur og, tre stykker..

Det framstår altså som at det er veldig viktig for Marita at de skal finne riktig tidspunkt å reise på. Hun forteller blant annet om skilsmisse som grunnlag for å utsette turen. Det oppsto et galt tidspunkt å reise på, hvor Marita fryktet at en tilbakereise kunne ha en forsterkende negativ virkning i en vanskelig periode, heller enn å være en positiv opplevelse for barna. Her vektlegger hun rådet fra psykologen som avgjørende for valget om å vente. Videre forteller hun at de nå er inne i en periode hvor økonomi er den mest avgjørende faktoren for når de kan reise, i samspill med hvor barna er i sine livsløp. Marita forteller også om at barna kan ha ulike ønsker og behov fra en tilbakereise:

Det er litt forskjell på jentene. Det er jo spesielt å også oppleve Kina da. Men, sånn som den eldste jenta har ikke noe sånn spesielt behov for å komme på barnehjemmet og sånt. Mens den yngste har nok veldig det. Og hun... vil veldig gjerne ha truffet sine biologiske foreldre og sånt. Men det er ikke så lett i Kina, akkurat. Fordi at du har- de blir satt ut og så, har de jo ingen papirer eller noe å gå tilbake til, hvis de ikke har en lapp som følger med.

Marita forteller altså at det fremste målet med turen er å oppleve Kina, selv om søken etter røtter framstilles som svært viktig for den yngste datteren. Hun påpeker hvor vanskelig det er å finne fram til biologisk familie i Kina, og framstiller dette som ganske umulig. Dermed legger hun hovedfokuset for målet med reisen over på selve opplevelsen av landet. Marita forteller mer om forskjellen mellom døtrenes ønsker om å reise til Kina senere i intervjuet:

Det er [Lilja] som først og fremst har drevet og mast om at vi skal reise tilbake til Kina da. Jeg har jo støttet henne veldig på det, mens Mia Lin har vært mer sånn, ååh, tør ikke tør ikke tør ikke. Det har vært mye snakk om jenter som blir kidnappet vet du. Så jeg tror i- jeg tør ikke reise alene med dem, men skal reise i en gruppe. Slik at vi har en sånn gruppebeskyttelse.

Det er påfallende at Marita forteller at Lilja både er den som er mest opptatt av å søke etter røtter, og samtidig mest opptatt av å dra på tilbakereise. Marita skaper dermed en sterk forbindelse mellom disse konseptene. En tilbakereise kan altså ha flere funksjoner på én gang innad i familien, både som styrkende familieopplevelse og som en hjelp i søken etter røtter. Det trenger likevel ikke å bety at man reiser, og det kan tenkes at selve ideen om det å reise kan være styrkende nok i seg selv.

Når barna har fått siste ord

Tre av informantene har fortalt at de selv har vært positive til, eller kunne tenkt seg å dra på en tilbakereise, men at barna deres ikke har vært interessert. Her har informantene fortalt fram barnas meninger som den faktoren med størst påvirkning på hvorfor de ikke har dratt.

Wenche forteller at de ikke har vært på tilbakereise, og at barna ikke er interessert i dette. Hun påpeker likevel at dette er en interesse som kanskje kan komme, og understøtter dette med en anekdote om en venninne:

Men de er ikke så veldig interessert i å dra tilbake da, enda i hvert fall ikke. Men det kan jo komme, det er ikke- eller, det trenger ikke å komme heller, det er ikke noe sikkert. Jeg har ei venninne som er adoptert, hun var 3 år da hun kom til Norge. Og hun har ikke hatt noen interesse av å vite, nei, har aldri kjent noe liksom etter røttene sine og sånt. Men nå etter at hun fikk unge, eller dattera er jo eldre nå da men. Nå kunne hun tenkt seg å reise tilbake til [fødelandet] og sett hvordan det stedet er da.

Wenche sammenligner altså sine barns situasjon med en annen, eldre adoptert person som hun kjenner, og bruker dette som et argument i fortellingen sin for at også deres tankegang kan forandre seg med alderen. Selv forteller Wenche seg fram som veldig positiv til en tilbakereise:

Så, men jeg har jo sagt til Marie og Jonas at det hadde jo vært gøy å ha vært der og sett, og kjent lukta, og fordi.. det, det klarer jeg ikke.. Lukta der.. Jeg kjenner liksom hvordan det lukter i Etiopia. Hadde det ikke vært gøy å være tilbake og sett det landet dere ble født i, og? Nei. Det er ikke interessant. Nei. (...) Det.. kanskje når de blir større, sa de. Men da vil jo gjerne jeg være med, hvis dere skal det. Ja. Nei. Så nesten så det er litt sånn. Sønnen min er nesten- ikke rasistisk, men. Han vil ikke liksom bli tatt for å være innvandrere og sånn, hvis du skjønner hva jeg mener.

Det er altså barnas manglende interesse som vektlegges i begrunnelsen av hvorfor de ikke har dratt på tilbakereise. Wenche knytter her den manglende interessen opp til at sønnen ikke vil bli tatt for å være innvandrere. En tilbakereise gis her en potensielt annetgjørende funksjon, hvor sønnen kan føle seg mer assosiert til opprinnelseslandet enn det han ønsker, og dermed kanskje ekskludert fra en norsk identitet. Wenche reflekterer senere litt mer rundt hvorfor de ikke er interessert og kanskje ikke er klare for å dra tilbake ennå:

De er ikke helt moden for det ennå, tror jeg ikke. Sånn som Jonas, han er så knyttet til oss. Det er jo Marie også, men han er veldig sånn.. nesten sånn.. før så var han jo sånn, åh, Mamma, skal du sende meg tilbake? Han spurte.. han spurte om mye sånne ting.

Wenche har altså flere ulike refleksjoner rundt barnas manglende interesse og hvordan dette eventuelt kan endre seg over tid. På den ene siden reflekterer hun over en mulig sammenheng med frykten for å oppfattes som innvandrere. På den andre siden, den sterke tilknytningen til foreldrene og frykten for å miste dem.

Turid vektlegger også barnas manglende interesse når hun svarer på spørsmål og forteller at de ikke har vært på tilbakereise:

Nei, det har vi aldri vært. Det har ikke våre vært noe interessert i. Før nå, når de er sånn ca. 30, da begynner de egentlig å bli mer interessert i det. Men det, det har vært lite interesse for det. (...) altså de her utenlandsadopterte har jo sine foreninger, de her unge adopterte, og jeg har jo drevet og sendt de info og lenker og litt forskjellig i mange år, men.. nei. Det.. Ikke det jeg vet. Altså. Begge har nok truffet- og de kjenner andre adopterte. For vi har jo god kontakt med noen andre som har adoptert. Så de har jo truffet andre unger jevnt hele tiden. Men, ingen har noen sånne tette.. veldig tette venner med den bakgrunnen faktisk. Så de har ikke vært så veldig interesserte i det. De hører nok til her. Så... Jeg tenker at når de selv fikk unger, da skjedde det- altså da tror jeg det skjer noe med alle de her adopterte. For da tenker de mye mer slekt, gener.. For da blir de spurt om det er noen arvelige sykdommer i familien, ikke sant. Og om.. en del sånne ting, men de har ikke noe svar på det. Det hjelper jo ikke hva jeg har feilet eller ikke feilet. De vet jo ingenting om sin genetiske bakgrunn. Så det.. er nok en sak som kommer litt mer tilbake når de selv får unger da. Og i hvert fall de her jentene.

Turid forteller at barna ikke har knyttet nære bånd med andre adopterte, til tross for at de har truffet andre med samme bakgrunn gjennom oppveksten. Med andre ord sier hun at barna ikke nødvendigvis relaterer seg sterkt til andre adoptivbarn kun på bakgrunn av å dele opprinnelsesland. Likevel forteller hun at barna hennes er mer opptatt av sin genetiske bakgrunn nå som de selv har fått barn, og dermed knytter hun det å skulle dra på en tilbakereise til det å søke etter røtter og biologisk opprinnelse. Hun framhever at det er denne tematikken barna i størst grad har vært opptatt av, heller enn å bli kjent med kultur eller andre ting. Kulturbevaring er altså ikke et tema som har opptatt dem. Hun nevner i tillegg at datteren ble inspirert av å se Tore på sporet:

Jo da, det er klart at de har nok spekulert litt mer på det og.. hvorfor havnet de her liksom? Naturligvis må de spørre om det, lure på det. Men egentlig mindre enn jeg ville forventet. For jeg vet jo andre som har brukt mye mer energi på- Nå var det nok riktignok en periode en av dem var litt opptatt av å sende inn om å få lov å være med på Tore på sporet da. Hehe. Men da var ikke hun så gammel egentlig. Det var da de første programmene der gikk. Så.. Så det.. De har vært- som vi har sagt hele tiden, vi vet så innmari lite. Og de har jo fått kopier av de papirene som er, som de har spurt etter.

Det er altså søken etter biologisk opprinnelse som får størst plass i Turids forståelse av tilbakereiser. Turid ser på tanken som å ville søke etter røtter som er naturlig behov hos adopterte, selv om hun forteller at hennes barn har vært mindre interessert i det enn andre hun vet om.

Mila forteller at ingen i familien har vært spesielt interessert i å dra på tilbakereise, og at barna takket nei da hun ga dem tilbudet. Hun lar seg frustrere av andre folks fordommer om adopterte, hvor de viser et essensialistisk syn på språk og kultur, og ser på tilbakereiser som noe nødvendig og obligatorisk for alle adopsjonsfamilier:

De er født i Colombia. Det er så mange som spør meg.. åh, de må snakke spansk? De har bodd to måneder i Colombia, nei, de snakker ikke spansk, de snakker [mitt språk] og norsk. Skjønner du, og folk har så mange fordommer, fordi de er adoptert må de dra tilbake til Colombia. Når sønnen min ble 18 år fikk han tilbud om å ta en reise med meg. Fordi mannen min liker ikke å reise, og ikke Christina heller. Jeg spurte, hvor vil du reise... USA. Okei. Han vil ikke dra til Colombia. Kanskje en dag. Men det er ikke hans mål akkurat nå, hvorfor skulle han bli tvunget til å reise til Colombia på grunn av at han er født der? Hvis du er en norsk person som er født i Colombia på grunn av at foreldrene dine er i Colombia da, blir du tvunget til å reise tilbake til Colombia 20 år etter? Nei. Og folk har virkelig vanskelig for å skjønne det.

I fortellingen sin minimaliserer Mila barnas bånd til Colombia, og hun forkaster ideen om at barna hennes er mer colombianske enn en hvilken som helst annen nordmann som tilfeldigvis skulle bli født der. Hun utdyper mer om det samme temaet senere, når hun forteller at hun og mannen faktisk har opplevd og husker mer av Colombia selv, enn det barna deres gjør:

Så, som jeg sier.. Det er noen i familien min som sa at det er min plikt å ta dem tilbake til Colombia. Plikten min, hvorfor det? Hvis de spør, okei men, du kan ikke tvinge noen til å reise tilbake heller. Som jeg sier. Jeg tror det ville vært helt annerledes hvis de var kanskje 4-5 år. De ville ha opplevd Colombia. Men... selv mat, de kan ikke det. Vi kan mye mer, siden vi var voksten og bodde der i flere måneder enn de.

Her viser Mila en performativ forståelse av kultur. I hennes øyne har ikke barna en «colombiansk opprinnelseskultur», men var derimot kulturløse da de kom til henne, fordi de var for unge til å ha en forståelse for kultur. Mila forteller også at å reise til Colombia faktisk blir ekstra vanskelig for adopterte, da de ikke kan reise med visum, men må få seg et colombiansk pass:

Og de fant ut, så de sa fra, at hvis vi skulle dra tilbake til Colombia, siden de er født i Colombia, kan de ikke dra med visum. Vi må dra til Oslo for å få colombiansk pass. Så tungvint. Så vi tenkte nesten at vi kan dra overalt, men ikke til Colombia, fordi det blir så vanskelig. Det er på en måte at

den colombianske staten nekter dem å være norsk eller [fra mitt land], de blir colombiansk for resten av livet.

På grunn av denne praktiske hindringen, kan det tolkes som at selve det å reise til Colombia for Mila representerer en påtvungen symbolsk oppsigelse av den nasjonale identiteten barna har fått fra foreldrene sine.

Tilbakereisen

Av alle informantene mine, var det bare én som hadde vært på tilbakereise med barna. Heidi reiste på en arrangert tur til India sammen med barna sine, da de var i slutten av tenårene. Turen var organisert, med guider, transport og mye variert sightseeing i ulike byer. De besøkte også barnas barnehjem, og de fikk treffe foster- eller barnehjemsmødre, samt se på alt som fantes av mapper og informasjon om dem. Heidi fikk ikke dra på hentereise da de fikk barna, siden det ikke fantes noe mottakssystem i India på den tiden, men forteller at det var noe hun gjerne ville gjort dersom det hadde vært mulig. Hun knytter det videre opp mot at hun har fått vært på tilbakereise senere. Å få oppleve India framstår altså som veldig viktig for Heidi. Hun beskriver turen til India som en realisering av alt de hadde sett for seg og snakket om hjemme i Norge: «*Det var helt topp! Absolutt. Jeg er glad vi fikk ta den turen, og fikk... både se det vi- i levende live det vi liksom har.. har tenkt*».

Heidi påpeker også at det ikke var bare enkelt: «*Ja det var jo kjempetøft. Det var.. Mm. Absolutt. De fikk jo reaksjoner bare de landet i Mumbai egentlig, med flyet vet du*». Hun forteller at de etter besøket på barnehjemmet dro sørover for å slappe av: «*Der hadde vi en tre-fire dager til å slappe av, for det trengte vi etter det der. Det var tøft, rimelig tøft. Både for oss og for ungene*».

Hun forteller at hun på forhånd var klar over at en tilbakereise kunne være tøft for barna, og at hun hadde vurdert når det ville være riktig for barna å reise:

Jeg er veldig glad for at jeg fikk ta tilbakereise og slik også, og få se landet og få... Men jeg drøyde til de var litt større da, eller... Jeg ville ikke ta det akkurat i brytningsperioden med å bli ungdom og slik, for det er jo litt tøft. Så, jeg synes det var grei alder på ungene når vi dro da. Da har de gjerne mer for det selv også, husker litt mer, og... Så.. det var i hvert fall innmari fint å gjøre det, og ta tilbakereise.

Heidi viser altså den samme forståelsen som Adopsjonsforum har i sine medlemsbladartikler, hvor hun framstiller tilbakereisen som både emosjonelt krevende og veldig givende på samme tid. Heidi forteller også om hvordan det

var å være i et land hvor barna gikk i et i mengden, i stedet for å skille seg ut visuelt på samme måte som de alltid har gjort i Norge:

Og så var det så vittig da, for i Norge, så eh, når jeg dro og handlet på butikkene, så så jeg jo de to svarte hodene til Hanne og Rasmus og da visste jeg jo hvor de var hen da. Så skulle vi jo handle i India, og det var verre da. Og da slet jeg altså, jeg tenkte, hvor i all verden ble det av dem, for alle var jo.. heheheh... svarte hoder over alt liksom.

Barnas synlige forskjell fra majoritetsnordmenn har altså vært en del av hverdagen for familien i Norge, noe som ble veldig tydelig da de kom til India og Heidi slet med å finne barna i mengden. Heidi framstiller de synlige forskjellene som positive, både i Norge, hvor de hjelper henne å holde styr på hvor barna er, og i India, hvor de gjør at barna rent visuelt passer inn i det indiske samfunnet. Heidi forteller at barna hennes egentlig er helt ulike når det kommer til deres interessenivå for India, og hvordan de identifiserer seg, men hun sier at turen til India endret litt på det, og hadde en effekt på dem begge to:

Hanne hun er.. hun er.. norsk, på alle vis. Hun er.. ikke indisk på noen måte. Ehh.. Fikk et annet lys, eller annet.. det var litt annerledes når hun har vært der på tilbakereise da, da hadde hun litt slik, da var hun også inder ja. Det var hun. Men det gikk ikke så veldig lenge egentlig.

Til tross for at Heidi oppfatter datteren sin som helt norsk til vanlig, siden hun ikke viser noen interesse for India, forteller hun at hun opplevde datteren som mer indisk i forbindelse med turen. Hun framstiller dette som positivt. Dermed blir det tydelig at turen for Heidi hadde det jeg vil beskrive som en mild kulturbevarende intensjon, selv om det i praksis ble mer som kulturturisme, da tilknytningen for datteren ble forholdsvis kortvarig.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på mine informanters refleksjoner rundt tilbakereiser, enten de har reist eller ikke. De har vist mange ulike forståelser av hva en tilbakereise er, og hvilken betydning eller funksjon den kan ha for familien. Noen informanter har uttrykt et ønske om å reise. Dette gjelder både de som har barn som også vil reise, og de som har barn som ikke har lyst til å reise. Noen informanter har ikke hatt interesse av å reise i det hele tatt. Noen har vektlagt utenforstående grunner til at de ikke har kunnet reise, som for eksempel økonomiske grunner, barnas alder, skilsmisse, eller tidsklemma. Andre har vektlagt barnas selvbestemmelsesrett, slik at der barna ikke har villet reise, har foreldrene ikke villet presse dem.

Heidi er den eneste informanten som ennå har vært på en tilbakereise. Hun framstiller turen som både emosjonelt krevende og veldig givende på samme tid. Hun forteller at det var viktig for dem å reise til India, for å få oppleve noe som de har tenkt på lenge. Hun forteller at hun opplevde datteren sin som mer indisk etter turen, om enn kortvarig. Det virker dermed som at en viss kulturbevaring var deler av motivasjonen til Heidi for å ta en tilbakereise. Slik kunne barna lære mer om sin opprinnelseskultur, som er en del av dem selv om de er norske.

Mila, derimot, opplever tilbakereiser som et sosialt press fra utenforstående, noe hverken hun eller barna er spesielt interessert i å gjennomføre. Hun utviser et veldig performativt syn på kultur, hvor hun så godt som forkaster tanken om at barna hennes har en opprinnelseskultur. I hennes øyne var barna for unge til å ha en kultur da de kom til Norge, og de har derfor ingen større tilknytning til Colombia enn noen som tilfeldigvis skulle bli født der av ikke-colombianske foreldre på besøk i landet.

Flere forstår tilbakereiser i sammenheng med søken etter røtter, hvor de enten sier at dette er noe barna er opptatt av, eller ikke opptatt av. For noen er altså fokus på biologi sett som helt naturlig, mens andre ser på det som mindre relevant. De aller fleste framstiller en tilbakereise som en engangshendelse, noe som lar barna og/eller foreldrene se hvordan landet barna ble født i ser ut, men uten at det skal føre til en mye dypere tilknytning til det landet. Det er altså veldig lite fokus på kulturbevaring, men heller kulturturisme hvor de velger ut tilbakereisen som en representasjon for opprinnelseslandets kultur, sånn at barna kan få en utvidet forståelse av seg selv.

Kapittel 6: Fortellinger om norskhet

Mine informanter har adoptert barn fra utlandet. Dette er barn som har synlige forskjeller, både fra foreldrene de er oppvokst med, og fra majoriteten av andre nordmenn. De er ikke biologisk tilknyttet familiene sine, men har måttet bli knyttet til familien og slekten på andre måter. I motsetning til synlig forskjellige innvandrere og barn av innvandrere, blir imidlertid adopterte i stor grad akseptert som norske (Abram 2008:7). De kan likevel utsettes for rasistisk diskriminering i situasjoner hvor deres norske familiære tilknytning ikke er kjent (Howell 2001:87).

Det er mange måter å navigere og forstå norskhet og tilhørighet på. I visse situasjoner må norskhet kanskje forsvares. I andre situasjoner vil norskhet kanskje tones ned til fordel for noe annet. I dette kapittelet vil jeg utforske mine informanters forståelse og navigering av sine barns nasjonale og kulturelle tilhørighet med utgangspunkt i disse forskningsspørsmålene: hvilke underliggende forståelser av norskhet, og likhet kommer fram i informantenes fortellinger? Hvordan markerer de barna sine som norske, og hvem står eventuelt i fare for å bli annetgjort?

Jeg har identifisert tre sentrale måter for hvordan informantene forteller om barnas norskhet og hvilke valg de har tatt med hensyn til dette: Én gruppe forteller fram barna som helt vanlige norske barn, som skal behandles som alle andre vanlige norske barn. Én gruppe forteller fram barna som vanlige barn, men som fortsatt kan møte på spesielle utfordringer i kraft av å være adopterte, spesielt når det gjelder rasisme. Den siste gruppen forteller fram barnas opprinnelsesland som en essensiell del av dem, og som noe de vil tilrettelegge for en tilknytning til dersom barna selv ønsker det.

Vanlige norske barn

Noen informanter vektlegger barnas norske tilhørighet. De minimerer barnas forskjeller, og framhever at de er «vanlige» og «normale». Dette har også styrt valg de har tatt, for eksempel når det gjelder interaksjon med adopsjonsforeningen.

På spørsmål om hvorvidt de har deltatt på sosiale arrangementer eller lignende i regi av adopsjonsforeningen, begrunnet Janne at de aldri deltok på bakgrunn av at hun og mannen så barna sine utelukkende som norske:

Men de sendte ofte ut, at de hadde julefester, og, i [stedsnavn] og forskjellige plasser. Bare med koreanske. Og da fant [mannen min] og jeg ut at akkurat det var ikke vi interessert i. For vi syntes at June og Linda var norske og skulle gå på norsk skole og, så vi var aldri med på det. Vi

fant ut at det var ikke noe for oss. (...) Vi var enige om det, [mannen min] og jeg, vi syntes liksom at nå var de jo norske. Og det ville de jo være selv også. Så det... Vi fant ikke at det var rett for oss, vi, å være med på disse juletreffene og sommerfestene, vi var aldri med. (...) Men vi tok jo det valget på June og Linda sine vegne da, det gjorde vi jo.

Hun forteller at de tok dette valget på barnas vegne, men at barna selv også så seg selv som norske, noe som legitimerer avgjørelsen. Hun nevner at barna skulle «gå på norsk skole», noe som virker å knytte identitetsspørsmålet opp til det å skulle passe inn i en sosial sammenheng på skolen. I denne fortellingen framstår det å ta barna med på adopsjonstreff, som en slags innrømmelse av at barna er «unorske». Janne kunne altså bekrefte deres norske identitet gjennom å unngå situasjoner hvor spørsmål om opprinnelse og forskjeller mellom adoptivbarn og majoritetsnorske barn kunne være aktuelle. Den samme ordbruken og argumentasjonen går igjen når hun forteller om barnas eventuelle interesse for Korea:

Ja, og alltid hatt tilhørighet til Norge.. For de følte seg norske. Det har de alltid sagt, og.. de føler seg norske. Linda ble ertet av en gutt i andre klasse, som sa at uuu, du kommer fra Kina! Det gjør jeg slettes ikke, sa hun, jeg kommer fra Korea, tenk! Så det var ikke noe problem det heller, nei. (...) Nei, de er.. Jeg synes de er norske jeg altså. De har ikke brydd seg veldig hardt om det. For de vet jo at det er vanskelig å finne opphavet sitt. Når du bare blir levert. Så det har ikke vært så... De føler seg norske, det har de sagt hele tiden. Men litt nysgjerrige på å være i landet og se det. Det er ikke for sent ennå. (...) Ja vet du, vi fokuserte ikke så mye på det, for vi også følte at det var våre og norske barn, vi følte aldri at vi skulle tenke så mye på det med Korea. For de var jo kommet hit og ble våre barn like mye som våre egne fødte tror nå jeg da. Så vi har ikke fokusert så mye på det. Og når de har spurt så har de fått svar, men de har ikke spurt så mye. For de har alltid visst at de var fra Korea og var adoptert. Så det har vært helt naturlig.

Selv om Janne forteller at barna alltid kun har hatt en norsk identitet, indikerer hun likevel at adopsjonen og opprinnelseslandet ikke har blitt tiet bort, men at dette er noe de har snakket om, og at det har gitt barna nok bevissthet rundt sin opprinnelse til å for eksempel kunne forsvare seg mot eventuell erting. Janne forteller på et tidspunkt at de har snakket om temaet ved å se på bilder og papirer fra tiden på barnehjemmet sammen. Med andre ord blir det at de har opprinnelse i et annet land naturliggjort, men uten at det blir gjort til en del av deres nasjonale eller kulturelle tilhørighet.

Janne avslutter med å fortelle om hvor godt barna har fungert i skolen og nærmiljøet. Her er det spesielt interessant at Janne bruker ordet «integrert», et ord som ellers ofte brukes i sammenheng med innvandring:

Jeg synes alt har fungert så fint fra dag én de kom. Integrert har de alltid vært, uansett. Venner over alt når de var unge. Det var jo så fint å vokse opp her da. Vi var jo så heldige borte i [nabolaget]. Det var jo hundrevis av unger. Og det var aldri snakk om at de ikke var norske, eller. Tror ikke de så det heller. Vi var jo veldig heldige der da, med så mange barn i alle aldre. Så jeg har ikke noe mer jeg, jeg synes det har fungert utmerket hele tiden. Med lærere og skole, og. Det har aldri vært noe styr, på skole eller noen ting.

Barnas synlige forskjeller gjøres her usynlige, når Janne sier at hun ikke tror noen av barna «så» at de ikke var norske heller. Det er altså et element av «fargeblindhet» over denne fortellingen (Jacobsen 2008). Tidligere i intervjuet har Janne allerede skapt en kobling mellom en norsk identitet og det å passe inn sosialt og på skolen. Å fortelle hvor bra det har gått på skolen og i nabolaget, bidrar altså til å normalisere og bekrefte barnas norske identitet.

Også Mila er opptatt av å framheve barnas norskhet. Hun starter intervjuet ved å fortelle at hun selv kommer fra et annet land, og at mannen hennes er norsk. På spørsmål om hvordan de valgte adopsjonsland, forteller hun at de ikke ønsket et helt mørkhudet barn. Hun forteller en anekdote om en bekjents barn som gikk i barnehage sammen med en mørkhudet gutt:

Og alle så på ham fordi han var mørk. Og jeg visste ikke om jeg var sterk nok, for... Fordi det er rasisme uansett, og du må være sterk. Så siden jeg allerede er fra utlandet, hadde jeg ikke lyst.

Hun begrunner altså valg av land i et ønske om å skjerme barnet mot potensiell uønsket, rasialisert oppmerksomhet, og en usikkerhet rundt sin egen evne til å forsvare barnet mot dette. Hun utdyper dette videre:

Som før da jeg var på møter, det var 20 år siden så jeg snakket ikke norsk så godt som nå, og hver gang jeg åpnet munnen så alle på meg og bare, ååh, hun er ikke norsk.. Og det er det jeg ikke ville at barna mine at... Med en gang, de trenger ikke å snakke engang, fra utseende blir folk sånn, ååh, hvor kommer de fra. Skjønner du? Så det var det. Jeg ville ikke ha det.

I kraft av selv å være utenlandsk i Norge, vet hun altså noe om hvordan det er å bli annetgjort, fordi hun selv har opplevd det. Når hun snakker, blir aksenten

hennes en grensemarkør som gjør at andre tolker henne som «ikke norsk», og hun uttrykker en bevissthet over at barna, allerede basert på fysisk utseende som grensemarkør, også vil kunne bli tolket som «ikke norske». I tråd med norsk likhetstankegang hvor likhet blir koblet sammen med likeverd (Gullestad 2002:68), virker Mila opptatt av å minimere forskjellene mellom barna og den norske majoriteten, i størst mulig grad. Dette kommer også fram gjennom hvordan hun beskriver barna og familien, når hun forteller om sine refleksjoner rundt sosiale arrangementer i regi av adopsjonsforeningen sin:

Vi var på juletreff og sånn der. Men vi ble ikke så mye, for vi er litt annerledes enn de andre familiene vi ble kjent med, og de som er i [byen her]. For oss var adopsjon bare en del av prosessen med å få barn. Nå er det viktig for barna å ha røtter. Og røttene de har er allerede [mitt land] og Norge. Så det er nok. Og vi så ikke.. Det var ikke nødvendig for oss å møte absolutt alle andre som har adoptert, som om vi var en forskjellig type familie. Vi er en helt normal familie, skjønner du? Og så... vi så at for barna, telte det absolutt ingenting. Så da ble vi litt mer sammen med de [fra mitt land] og de norske, enn med adoptivbarna. Jeg føler at for dem, så teller det absolutt ingenting, om de er adoptert eller ikke. De er helt vanlige barn, og vil ha et vanlig liv. De er allerede [utenlandske] og norske.

Gjennom ord som «normal» og «vanlig» minimerer hun forskjellen mellom sin familie, og andre «vanlige» familier. I forestillingen om det homogene norske samfunnet, kan annerledeshet utgjøre en trussel (Gullestad 2002:67). Å minimere forskjeller kan være en forsvarsstrategi for å unngå å havne på utsiden av fellesskapet. I sitatet ovenfor framstilles adopsjonsfamilier som en potensielt forskjellig type familie, hvis adopsjon for dem handler om mer enn bare å få barn. Hva mer adopsjonen kan omhandle for andre adopsjonsfamilier, nevner ikke Mila spesifikt her, men det kan tolkes som at det dreier seg om et fokus på opprinnelseslandet og dets kultur. I likhet med mange andre nordmenn, både i og utenfor adopsjonsverden, er Mila opptatt av røtter. Men i motsetning til tankegangen bak kulturbevaring, mener Mila at barna har nok røtter i hennes og mannens land, og at familien ikke trenger å søke til Colombia for å få oppfylt dette behovet. Hun utdyper dette videre:

Nei, jeg skjønnte ikke så mye da noen norske familier, hver gang barna hadde bursdag, måtte de ha norske flagg og colombianske flagg på kaka. Jeg ser ikke poenget. Du har adoptert et barn, som vil si at det er ikke til låns, det er mine barn, og jeg skal gi min kultur. (...) Hva er vitsen med å minne barnet at, du er ikke født i Norge.

Mila uttrykker her et negativt syn på kulturbevaring, hvor det virker som en bekreftelse på at barnet ikke egentlig er deres, og blir en påminnelse for barnet om at det ikke er født i Norge, og dermed at det ikke egentlig er «norsk». I hennes øyne har hun kun adoptert et barn, ikke en kultur, og barnet framstår da som kulturløst ved overtagelsen.

I dagens Europa begrunnes ikke lenger diskriminering med at folk tilhører i ulikt rangerte «raser», men heller med en antagelse om uforenelige kulturforskjeller (Gullestad 2002:117). Det vil si at kultur blir sett på som essensialistisk, noe som er statisk og ikke forandrer seg. På denne måten kan deler av en kultur bli sett på som et nærmest medfødt karaktertrekk ved en hvilken som helst person som blir sett som en representant for den kulturen. Mila opplever at dette også påvirker folks syn på adopterte barn, og hun bestrider dette:

Det er så mange som spør meg.. åh, de må snakke spansk? De har bodd to måneder i Colombia, nei, de snakker ikke spansk, de snakker [mitt språk] og norsk. (...) Det er en familie, en norsk familie som hadde fått to gutter fra Colombia, og så (...) åh, se så mye han danser, han har colombiansk blod! Og det er så.. det er så dumt! Det er så dumt. Du er født i Colombia, så du kan danse. Jeg kan love deg, det er ikke sånn, sønnen min nekter å danse, han er så utrolig norsk. Så folk er sånn, ja, det er i genene. Selvfølgelig er det noe i genene, men... (...) Genene gir deg andre ting, de gir deg farge på huden, og de gir deg kanskje en spesiell måte å lære. Men det er ikke dans, det er ikke.. skjønner du? Du får ikke kultur gjennom genene.

Dette essensialistiske synet på kultur påvirker også hvilke forventninger folk har til Mila sine barn. Ved å kjempe mot dette synet, og få fram at kultur ikke kommer gjennom genene, forsvarer hun barnas norske tilhørighet, ved å understreke at de ikke har colombiansk kultur, men er norske. Samtidig utelukker hun muligheten for en potensielt norsk-colombiansk identitet, ved at colombiansk og norsk kultur framstilles som to polariserte kategorier hvor man enten har bare den ene eller den andre.

Hun forteller at hun har spurt barna om de vil reise til Colombia eller lete etter biologisk opphav, men at barna ikke vil. De har snakket sammen om ulike negative effekter av å reise og finne biologisk familie:

Men vil du.. vil du bli kjent med fødemoren du hadde? Og han sa til meg, hvorfor det? Hvorfor skulle jeg gjøre det? Okei, kanskje det er noen som ligner på meg, bortsett fra det? Og det har jeg snakket masse med dem om forskjellige historie-bakgrunner. For eksempel noen som drar tilbake til Colombia, (...) møter den fattige familien de kommer fra, og den

skyldfølelsen. Og jeg vil at de skal være rett og slett egoistiske, og fornøye med det de har. Hvorfor skulle de føle seg skyldige for at de bor i Norge, og de har gode barnehager og kan gå på universitetet. Det er.. de har ingenting å føle seg skyldig for, skjønner du. De er helt som norske barn som er født i Norge. Så jeg sier ikke at de skal bli så egoistiske at de ikke vil hjelpe andre, det er ikke det. Men, de er norske. Og de savner ikke å ligne på oss. Eller, Christina ligner litt på meg, spesielt da hun var barn. Og... Nei, det har aldri vært... Det.. De er utrolig fornøye.

Mila uttrykket bekymring for de negative effektene ved å møte biologisk familie i opprinnelseslandet. Dette er noe hun ønsker å beskytte barna mot. Hun frykter at de kun vil få skyldfølelse ved å møte biologisk familie dersom disse er fattige, så hun oppfordrer dem til å være egoistiske nok til å ikke kjenne på en slik skyldfølelse. Hun framstiller det som at det eneste barna vil ha til felles med biologisk familie kan være utseende, og at de ellers er norske på alle andre måter. Den synlige forskjellen er det eneste som skiller dem fra majoritetsnordmenn og deres egne foreldre, men dette beskrives som uproblematisk.

Et forsvar mot rasisme

Noen informanter framhever at barna deres kan oppleve spesielle utfordringer fordi de er adopterte. Blant disse utfordringene er muligheten for å bli utsatt for rasisme. De forteller om ulike måter de og barna håndterer dette på.

Wenche adopterte to barn fra Etiopia, og forteller allerede tidlig i intervjuet kort om hentereisen. Her legger hun vekt på kulturforskjeller av den positive sorten, men trekker også fram negative sider av det etiopiske samfunnet, som fattigdom:

Forskjellige ting å se. Mye kulturforskjeller og. Litt det der humøret de hadde, selv om du var i den verste slummen så var de jo glade, og danset, og.. Livlig folkeslag. Og kanskje det var ti prosent av befolkningen der som hadde penger da. Ellers var det jo mye tigging, og. Men sånn, ungene våre var jo så små da vi hentet dem. Så de husker jo ikke noe av tida der.

Hun nevner forholdsvis raskt at barna ikke husker noe fra tiden i Etiopia. Sånn etablerer hun dem effektivt som norske av kultur, ved å nevne at de ikke har vokst opp i en etiopisk kulturtradisjon. Wenche forteller likevel også at hun synes det er viktig at barna vet hvor de er født, og at dette er noe familien har åpenhet rundt:

Jeg tenker jo at det er viktig at ungene vet hvor de er født, og.. hvor de kommer fra. Men at, det er ikke nødvendigvis at man følger liksom den

kulturtradisjonen deres videre, men at man prøver å blande- sper i litt da, sånn at man gjør litt stas på, at de er faktisk. At man gjør dem litt stolt av det da, at de er født der.

Senere forteller Wenche at de har snakket med barna om hva de opplevde på de to hentereisene, før hun går over til å snakke om barseltreff med andre som har adoptert fra Etiopia, og hvordan barna har klart seg i nærmiljøet:

Vi har jo prøvd og fortalt litt. Så det er jo litt hva ungene selv.. Så mine unger er ikke så spesielt interessert, enda vi har vært veldig åpen på at dere er født i Etiopia, og– til å begynne med, da de var små, var vi med i en sånn barselgruppe, vi var flere som hadde adoptert fra Etiopia, i [byen], som hadde unger på samme alder. Så vi brukte å møtes en gang i uka og hadde liksom litt sånn barseltreff, og turer, og kaffe, og.. musikktreff og, sånt. Og ungene hadde jo stor glede av hverandre. Men så.. Det som jeg ser er litt dumt da, er at.. Vi var mye mer sammen da de var små, og så ble det mindre og mindre og mindre. Og nå møtes vi ikke i det hele tatt. Det er egentlig når de er tenåringer og sånt at du burde møttes og få litt sånn erfaringer og, ja. For det er jo da, jo større de blir, det er jo da du møter mer av utfordringene. Ja. Men samtidig så har de mine unger vært veldig heldige, de har bestandig vært integrert i nærmiljøet. Og de var vært Marie og de har vært Jonas og det var litt. Så har vi liksom tatt det med en gang hvis det har vært noen ting. Og de har vært veldig åpne på å si fra hvis det er noe. Og har aldri hørt egentlig at de sier, åh, jeg får ikke være med fordi jeg er brun, eller nei. Så.. Nei. De har funnet seg godt til rette, de har venner og er sosiale, og, ja. Så de klarer seg veldig bra.

Her uttrykker Wenche at det å treffe andre adopsjonsfamilier har vært til berikelse for dem, fordi hun anser at adoptivbarn vil møte spesielle utfordringer som majoriteten av norske barn slipper, og ha nytte av å utveksle erfaringer med hverandre om disse utfordringene. Hun antyder at disse utfordringene er knyttet til potensialet for å bli utsatt for diskriminering og rasisme, ved å straks etterpå snakke om hvordan barna hennes har hatt det i nærmiljøet. Hun sier de har vært integrert og funnet seg godt til rette, at de ikke har blitt utestengt på bakgrunn av hudfarge, men at eventuelle konflikter har blitt tatt hånd om når de har oppstått. Gjennom å omtale dem ved navnene deres, som er norskklingende, blir de posisjonert som vanlige norske barn, som likevel kan møte noen ekstra utfordringer på grunn av hudfarge. Med andre ord blir hudfarge gjort til en potensiell grensemarkør som kan brukes til utestenging fra den norske majoriteten. Samtidig blir denne grensemarkøren framstilt som håndterbar, og den kan bekjempes gjennom tiltak som erfaringsutveksling og tidlig håndtering av eventuelle konflikter i barnas omgangskrets.

Videre forteller Wenche om et annet tema som også kan knyttes opp mot eventuell diskriminering:

Sønnen min er nesten- ikke rasistisk, men. Han vil ikke liksom bli tatt for å være innvandrer og sånn, hvis du skjønner hva jeg mener. (...) For han er jo norsk, han er jo... For vi har jo ikke, vi har jo ikke den etiopiske kulturen hjemme.

Ordet «innvandrer» har en del konnotasjoner ut over ordbokforståelsen av ordet, hvor en innvandrer er en person som kommer fra et annet land, for så å bosette seg i Norge. I praksis får ordet ofte en underforstått betydning som begrenser det til innvandrere med synlige forskjeller, hvor mørk hud, aksent, «rart» navn og tilhørighet til andre religioner enn Den norske kirke er blant vanlige konnotasjoner (Gullestad 2002:89). Gjennom Media blir «innvandrere» framstilt som problematiske, og ordet «innvandrer» har dermed med tiden blitt negativt ladet (Gullestad 2002:89). Hudfarge er den eneste markøren Wenches sønn har til felles med den prototypiske «innvandrer», men siden det er snakk om en synlig forskjell kan den fort få ekstra oppmerksomhet. Ved å markere avstand til «innvandrere» kan han kanskje unngå noe av den diskrimineringen som denne gruppen utsettes for, men samtidig forblir «innvandrere» en annetgjort gruppe som blir stående på utsiden av «det norske».

Også Turid har opplevd at barna hennes har vært opptatt av å markere avstand til innvandrere:

Samtidig så har vi nok opplevd at våre har samtidig.. det har vært greit med andre adopterte, men de har vært veldig opptatt av å distansere seg fra innvandrere, asylsøkere. Og det har nesten vært litt følt. Fordi at. Når vi flyttet hit så jobbet jeg (...) på asylmottaket, det var den første jobben jeg fikk her. Og.. Det var vel omtrent første gangen eldstejenta var med meg dit, sikkert planleggingsdagen eller et eller annet. Og så.. det var vel mine kolleger, det var vel noen miljøarbeidere, en fra Burundi og en fra Iran, og de så jo naturligvis ut som de var fra disse landene, og så.. kom og hilset på littegranne, og så ser hun litt urolig på dem og så sier hun, jeg er norsk jeg, sier hun. Hehe. Og da var jo.. det var jo like etter at vi flyttet hit da, (...) før hun begynte på skolen dette her, så det var jo veldig tidlig i- veldig opptatt av at.. her.. Og det har jo fulgt med hele veien egentlig, at de var ikke noe interessert i å få noe særlig venner.. det er ett godt unntak, yngstejenta har hatt ei god venninne som er bosatt flyktning her. Så de har hatt et godt vennskap siden ungdomsskolen. Men det er vel det eneste unntaket tror jeg. Ellers så har de vært opptatt av å markere avstand til de her som er våre nye landsmenn da. På tross av at- vi har

diskutert det mye. Hehe. Men det er klart at det handler om at de selv av og til.. så har eldstejenta da, blitt tatt for å være asylsøker, flyktning selv. Og opplevd det negative fokuset den veien. Og det vil hun ikke har noe av. Og da er det greit å ha et norsk navn og prate bra norsk da.

Hun påpeker at barna har synes det har vært greit med andre adopterte. Adopterte er ikke en gruppe som blir framstilt negativt i media, men de blir derimot inkludert i det norske fellesskapet, både sosialt og politisk. Så å markere avstand til «innvandrere», virker å kunne bli en del av arbeidet med å bekrefte sin posisjon som «norsk», i møte med fremmede som kanskje ikke er kjent med at de er adopterte. Et norskklingende navn og flytende norsk blir viktige grensemarkører som kan brukes i dette arbeidet, da noen av konnotasjonene som hører til «innvandrer»-begrepet, som tidligere nevnt, inkluderer «rart» navn og aksent.

Døtrene til Turid var allerede 3 til 5 år da de kom til Norge, og snakket dermed spansk da de først kom. De omstilte seg derimot fort og snakket norsk etter et knapt halvt år. Turid forteller litt om forventningene andre hadde til barna på forhånd, da de flyttet og barna begynte i ny barnehage:

Vi flyttet jo hit etter halvannet år da. Så.. når vi kom hit så.. var hun yngste begynt i barnehagen, og de hadde vel, hehehe, fått informasjon om at de var adoptert fra Colombia, og litt sånn.. Og så kommer hun yngste og prater jo [dialekten fra forrige fylke vi bodde]. Så var det noen som trodde hun pratet spansk, hehe, i barnehagen (...) Hahaha. Det var litt forskjellig fra [deres dialekt].

Videre forteller hun om hvordan både kulturelle og språklige elementer forsvant, selv om særlig språket var noe de ønsket at barna skulle få beholde:

Altså jeg tror dette her med Colombia, det kom fryktelig fort i bakgrunnen. Første månedene så klart de.. de lekte, og det var mye sånne Colombia-elementer, og de.. De kalte dukkene og bamsene navn fra Colombia, navn på de her personene i fosterhjemmet og... Og de hadde vel noen få sånne.. leker og sanger som de hadde med seg liksom, som de kunne bruke. Men det forsvant så fort ut. Og når vi flyttet hit da etter.. Altså det var vel halvannet år etter at de kom til oss.. Så... Var vi egentlig veldig heldig med at en av førskolelærerne oppå [barnehagen] var fra [Sør-Amerika]. Og hun var jo så ivrig vet du, på å ta seg av de her to små da, for hun eldste vår da, hadde jo siste halvåret sitt i barnehagen her hun da. Før hun skulle på skolen. Og hun pratet spansk vet du, med dem. Men det var jo borte vet du. Det var jo for sent. Vi prøvde jo mens vi bodde i [forrige fylke]. Da hadde vi en lærer som kunne en del mer spansk enn

oss. Og vi hadde litt kontakt med han, for vi tenkte jo at her skal vi ikke-her skal de få lov å beholde språket sitt. Men det var for lite.. det, altså vi måtte hatt- hadde vi hatt [hun førskolelæreren], som kunne pratet litt i barnehagen og litt sånn, fra starten av, så hadde det kanskje gått bedre. For vi vet jo at det her å ha to språk, det er en stor fordel. For hvis du skifter tvert over språk, så vil du miste noe sånn basic. Og det, det har jo slått ganske mye til for hun eldste da. Så hun har jo strevd mye mer med lesing og skole og sånt, den type ting, enn hun yngste også faktisk. Selv om tre år er en ganske kritisk alder så har- hun har taklet de der overgangene mye bedre da. Så... spansken er borte. Den forsvant fort.

Turid forteller altså at det var viktig for dem å forsøke å la døtrene beholde det spanske språket de hadde med seg fra Colombia, ikke nødvendigvis fra et kulturbevaringsperspektiv, hvor man beholder kulturelementer for å styrke barnas selvfølelse og identitet, men på grunn av de rent kognitive fordelene som det fører med seg å være tospråklig, og for å unngå de konsekvensene hun fryktet det kunne føre med seg å avbryte én språkutvikling, for så å starte på et nytt språk. I tillegg nevner Turid førskolelæreren, som selv kom fra Sør-Amerika, og som ble opptatt av å ta vare på jentene og snakke spansk med dem. Hun blir i denne fortellingens kontekst kategorisert som sør-amerikansk heller enn norsk, og det virker som hun opplevde et slags fellesskap med barna, i form av deres felles språkbakgrunn.

Naturlig og selvbestemt kulturbevaring

For noen informanter framsto opprinnelseslandet som en essensiell del av barnas identitet, og noe som ikke burde bli tatt fra dem. Informantene uttrykker selv nysgjerrighet for landet, og ønsker å tilrettelegge for at barna skal kunne ha en tilknytning til opprinnelseslandet dersom de selv ønsker det. De åpner opp muligheten for flerkulturelle identiteter.

Marita forteller at de hadde tenkt nøye over om de skulle adoptere eller ikke, før de til slutt tok valget:

Og så tenkte vi på det at, det er noe med å rykke et barn ut av den virkeligheten det bor i, og.. til et helt fremmed land med en annen kultur, et annet utseende... eh, andre lukter, annen mat, og så videre, men... Fremfor alt, først og fremst fordi.. den gangen var det jo ikke så mange som var adoptert, i Norge. I redsel for at de skulle bli utsatt for rasisme, og sånne ting. Det er noe som alltid ligger der, selvfølgelig.

Som flere andre informanter hadde hun bekymringer for at barna kunne bli utsatt for diskriminering og rasisme. Hun uttrykte også bekymring for det å ta med seg

et barn fra en kultur inn i en helt annen kultur, som er helt ukjent for barnet. Hun forteller at de veide det mye fram og tilbake før de til slutt kom fram til at det likevel var riktig å adoptere. Kanskje kan bekymringen hun uttrykte, knyttet til deres ønske om å tilrettelegge for kulturbevaring, som hun senere forteller om. Hun forteller at de før adopsjonen ikke hadde noen tilknytning til Kina og at de ikke visste mer om landet enn vanlig allmennkunnskap. I etterkant har de imidlertid fått kinesiske faddere til barna sine:

Vi har kinesiske faddere til våre barn. Som vi ble kjent med via asylmottaket her på [bosted]. Så, så via dem har jo vi lært veldig mye om Kina. Og vi har jo lest veldig mye i ettertid. Og vi har lært mye mer av kinesiske kultur gjennom dem. Så det.. og, ikke minst kinesisk mat. Han ene mannen er så utrolig flink til å lage mat. Så nå.. altså det første året etter at vi kom hjem med Lilja, så passet han jo Lilja nesten hele året, for, før han fikk oppholdstillatelse i Norge. (...) Det var ganske tilfeldig egentlig. Fordi at jeg var på biblioteket med Mia Lin, og der sto det en kinesisk mann. Og så lurte jeg på når det åpnet, (...) og så kom vi i prat da. Det var sånn vi kom i kontakt, men jeg drev og tenkte på at det hadde vært kjekt å bli kjent med noen kinesere, jeg visste ikke at det var kinesere på asylmottaket engang. Så da.. Når man er litt åpen så. Pluss at Mia Lin var jo lett å se at hun var kineser, ikke sant, så han var jo nysgjerrig på hvem hun var. Så da inviterte vi ham hjem på besøk da.

Til tross for at Marita ikke hadde noen tilknytning til Kina før adopsjonen, tenkte hun altså i etterkant at hun ønsket å bli kjent med noen fra Kina. Disse har også blitt faddere til barna hennes. Ved å knytte bånd til noen fra Kina, har det gitt familien deres mulighet til å ta til seg noen kinesiske kulturelle elementer, og de har kunnet drive med kulturbevaring. Dette forteller Marita litt mer om:

Når vi fikk kinesiske venner her, så prøvde vi å skulle lære henne kinesisk. Hun var liksom (...) mamma, hvorfor skal jeg lære meg kinesisk, det er ingen i barnehagen som forstår kinesisk.. Og det var jo et godt svar. Det var tydelig, altså, det var en ung jente som kom hit fra Kina, og hun avviste henne veldig. Det var vel kanskje en redsel for å skulle kunne bli ført tilbake igjen til Kina, ikke sant. Det har jeg hørt at.. flere har.

De ønsket altså å bedrive kulturbevaring for eksempel i form av å la den første datteren lære kinesisk, men bestemte seg for å la det være når datteren ikke ville. Hun nevner også at datteren avviste en annen kinesisk jente, noe som ligner på fortellingene til andre av informantene om at barna deres markerer avstand til innvandrere. Marita nevner i midlertid ingenting om at datteren på lignende måter har avvist andre barn med andre utenlandske bakgrunner, selv om hun

beskriver nærmiljøet deres som «multikulturelt». Hun forteller også at kinatreff er en aktivitet de har deltatt på:

Vi var jo aktiv på kinatreff, en gang i året, hvor vi var sammen med de vi reiste sammen med. For det var på en måte litt sånn søsknene til barna våre, ikke sant, litt sånn kulturelle søsken. Så vi har, vi var jo fjorten familier da, til sammen så. Vi møttes en gang i året. Og det har vært veldig verdifullt for barna. Fordi at når de har følt seg litt rare eller annerledes, og plutselig så er jo alle sånn som dem, når vi har sånne kinatreff.

I likhet med Wenche, som deltok på etiopiatreff, mener Marita at dette har vært berikende for barna, fordi de har kunnet finne fellesskap i andre barn som så like ut som seg, og som altså også hadde en synlig forskjell fra majoritetsnordmenn. Likevel forteller hun at de ikke de har prøvd å styre barnas forhold til opprinnelseslandet:

Nei, egentlig ikke prøvd å styrt det. Det er jo.. altså, i og med at vi har kinesiske venner, så er det jo en del som kommer naturlig gjennom det. Ellers så... er jo også våre kinesiske venner sånne som har tilpasset seg veldig norsk kultur da. Ellers så... er det jo det vi har kommet borti også, det at de får lov å være normale barn på normal skole. Altså uten å.. liksom.. men vi har jo hatt markering av kinesisk nyttår da, en gang i året. Fordi det har vært.. det har jo vært andre kinesiske barn på skolen her. Så det har jo vært en fin ting. Men det er det jo andre som har tatt initiativ til da, som vi har hengt oss på.

Marita vektlegger også at barna skulle få muligheten til å være «normale», på «normal» skole, altså at de ikke skulle måtte bli for forskjellige fra majoriteten. Hun forteller på et annet punkt i intervjuet at særlig den ene datteren var opptatt av å ikke skille seg ut, men være mest mulig lik vennene sine. Ved å bruke en frase som «de får lov til å være normale» framstilles det å bedrive kulturbevaring litt som en form for tvang. Videre framstiller hun det som at de aktivitetene de har tatt til seg fra kinesisk kultur, har kommer naturlig via fadderne, eller vært på initiativ fra andre, og fjerner dermed det impliserte elementet av tvang fra sin fortelling om kulturbevaring.

En lignende historie blir fortalt av Jan og Elisabeth. De forteller at de selv i utgangspunktet var motivert for å lære med om Korea etter at de hadde adoptert derfra, og at de snakket mye med barna om adopsjonen og hvor de kom fra, da barna fortsatt var små:

Vi har sånn barnebok som vi leste veldig mye husker jeg. Det var jo en historie om ei som var adoptert, vet jeg. Ehh.. Og den ville de jo høre igjen og igjen. Thomas spesielt var veldig interessert i bøker generelt da, ja.. Og så, ja, likens den andre boka vi har også, om Korea. Jeg tror vi leste en del fra den boka, så de var jo.. litt interesserte egentlig, når de var ja.. opp til tenårene kanskje. ... Og jeg tror vi pratet mye om hvordan de kom til Norge, og vi så mye på bilder fra da de var små, og da de var yngre, og.. Og pratet om hvor de kom fra da. (Elisabeth)

Elisabeth forteller også at de hadde en tradisjonell koreansk drakt som datteren brukte litt som barn:

Silje forresten, hun.. husker ikke om vi bestilte eller om vi fikk med eller, en sånn koreansk drakt. Den brukte hun noen ganger, (...) 17. Mai og.. Ja, hun hadde lyst til å bruke den, husker jeg, mens den passet. Hun var vel kanskje en sånn 4 år da.

Altså la Jan og Elisabeth inn litt arbeid tidlig i barnas liv for å gjøre dem bevisst på sin opprinnelse, og sørge for at dette var et tema det skulle være åpenhet rundt. Å bruke en koreansk drakt på «årets norske dag», som 17. Mai for mange er, kan også sees som et slags kulturmøte, som kan åpne opp for en flersidig identitet. Jan og Elisabeth forteller videre at barna etter hvert som de ble eldre, mistet all interesse for opprinnelseslandet, og at de virker å ikke ville prate noe særlig om det:

Vi har jo, et eksempel kan jo være, de har jo en del kontakt med unger som vi traff på disse adopsjonstreffene. Men de har på en måte ikke vist interesse for å beholde den kontakten heller, med dem for eksempel. (Elisabeth)

Jan og Elisabeth har altså i stor grad vektlagt barnas ønsker. Når barnas interesse for opprinnelseslandet tok slutt, sluttet de også å dra med barna på treff, eller oppmuntre til å dra på tilbakereise eller prate mye om temaet.

Heidi på sin side, beskriver barna sine som veldig forskjellig når det gjelder forholdet deres til opprinnelseslandet:

Det er litt morsomt med de to, for de er to vidt forskjellige personer. Som det går an å bli. Hanne hun er.. hun er.. norsk, på alle vis. Hun er.. ikke indisk på noen måte. Ehh.. Fikk et annet lys, eller annet.. det var litt annerledes når hun har vært der på tilbakereise da, da hadde hun litt slik, da var hun også inder ja. Det var hun. Men det gikk ikke så veldig lenge egentlig. Men Rasmus er helt motsatt. Han kan hindi, og han... ja han kan

språket. Han hører når to indere står og prater, så kan han det. Og han har vært med i... det er sånne ungdommer vet du, med sånne Indiatreff. Og det første han reiste på, da var det vel.. Da var det vel samlet både for India og Korea og.. ja, forskjellige land da. Og så ble det bare for Indiaforeningen, gjennom Adopsjonsforum, og han var med der. Så han er inder på sin hals altså. Og han, ja. Det.. så hun er helt motsatt.

Hun beskriver altså Rasmus som indisk gjennom hans engasjement for å lære seg språket og knyte sosiale bånd til andre med samme opprinnelsesland. Hanne beskrives som norsk gjennom at hun mangler dette engasjementet, hun beskrives som motsatt fra Rasmus på dette området. Likevel følte Heidi at Hanne også var indisk i den perioden de var på tilbakereise, noe som åpner opp for en flytende identitet. Sann sett betyr ikke det at Heidi beskriver Rasmus som indisk at hun dermed ikke anser ham som norsk, men det antydes heller at han har en flerkulturell identitet. Heidi utdyper at språket er noe Rasmus jobber mye med for å bli flinkere i:

Nei han kan hindi ja, det har han lært seg selv. Så hver søndag nå, så er det noe slags samlinger, en eller to timer tror jeg, i 11-12 tiden på dagen, eller noe slik, da er det slik noe skype eller et eller annet, jeg vet ikke hva det er for noe, noe nett-greier da. Og der utveksler de og lærer seg. De har kommet nokså langt når det gjelder det.

Hun understreker altså at å lære språket er noe han bruker mye tid på, og at det er noe som tydelig er viktig for ham. I tillegg til hindi, forteller Heidi at Rasmus også har lært seg flere språk: «Ja, han elsker språk vet du, han kan jo spansk og italiensk og han er.. ja, har det språkøret». Likevel er det kun hans engasjement for hindi som blir gjort til en del av hans kulturelle tilhørighet ved at hun beskriver ham som indisk. Det blir dermed tydelig at det ikke er kun engasjementet for språket og kulturen i seg selv som blir grunnlaget for en indisk kulturell identitet, men at biologisk opprinnelse fra landet også blir viktig. Heidi forteller at engasjementet hans for India startet allerede i ung alder, og har vokst etter hvert som han har lært mer:

Så han har vært med mye, engasjert mye indiske venner. Ja. Voldsomt mye indiske venner, og, mm. Så han har vært engasjert hele tiden. Ja. Det var en lærer han har hatt i... det var vel 7.-klasse, som var veldig sånn... han har bodd i Singapore i mange år han da, og veldig interessant i land og sånt der da. Og han liksom begynte å introdusere Rasmus, og han måtte liksom- Rasmus måtte fram og fortelle og slik som det, og da ble det bare mer og mer interesse for han egentlig, for landet og... så det var kjempebra. Det var kjekt ja.

Hun uttrykker glede over at han har vært såpass interessert og at han har fått støtte til å utvikle denne interessen videre. Hun forteller videre at hun har respektert barnas ønsker og latt dem bestemme selv hvor engasjert de ville være i India, men understreker at hun ser det som en positiv ting å være engasjert, og at hun har forsøkt å vekke dette engasjementet hos dem:

Men jeg prøvde, og jeg snakket om India, og jeg fortalte dem fra dag én altså, hvordan det har vært. Og jeg har hatt bilder og lånt bøker, snakket om India på alle vis altså. Og jeg er veldig åpen om det at jeg håper det at mora eller faren eller et eller annet slik, kan få kontakt med det biologiske avkommet sitt. Ehm.. Slik det er nå så er ikke det så.. akkurat så.. jeg vet ikke. Rasmus prøvde da, men jeg tror mora er redd for å miste ham en gang til, hvis du skjønner. Så.. Nei, vi har vært veldig åpne om det, snakket om det, og.. Ja. (...) Så jeg prøvde med Hanne også, men hun har ikke vært så interessert i det. Og det vet jeg, enten så er du interessert eller så er du ikke. Ja, så... Men det kan komme for henne også en dag, at hun.. at hun vil reise ned igjen.

Heidi framstiller seg som en aktiv pådriver for engasjement rundt India, og som at hun tilrettelegger for at denne interessen skal få lov til å vokse fram, dersom det finnes anlegg for den. I tillegg til å være åpen om India og adopsjonen, har Heidi også vært åpen om at hun håper at barna kan komme i kontakt med sin biologiske familie, men uten at hun framstiller dette som en trussel mot sitt eget foreldreskap. Ved å dra fram biologisk opphav, knytter hun konseptet om indisk kulturell identitet sammen med biologisk opprinnelse. Altså virker det som at hun ser en indisk kulturell identitet som en essensiell del av barna, som ligger i dem og som kan vekkes til live.

Oppsummering

I dette kapittelet har jeg sett på hvordan mine informanter forstår og navigerer sine barns nasjonale og kulturelle tilhørighet. Det er mange måter å forstå nasjonalitet, kultur og tilhørighet på, noe som også reflekteres hos informantene. De har mange ulike refleksjoner knyttet til temaet, og trekker på veldig varierte forståelser. Det er komplekse forståelser og måter å navigere det på, både mellom informantene, og hos hver enkelt informant.

Flere informanter har posisjonert barna sine som «helt vanlige norske barn», og vært tydelig på at det har vært viktig for dem å framheve barnas tilknytning til Norge. De anser at barnas oppvekst i Norge gjør dem norske av kultur, på lik linje med majoritetsnorske barn, og de viser dermed en performativ forståelse av kultur. Foreldrene vektlegger da at barna er «normale» og «vanlige», at de

passer godt inn på skolen og blant venner. Dette samsvarer med det Gullestad (2002) skriver, nemlig at likhet blir forstått som en positiv egenskap. Da kan (for store) forskjeller bli sett som en trussel, som kan føre til annetgjøring og utestenging fra fellesskapet. En reaksjon på dette kan være forsøk på å dempe ulikhet og framheve likhet, noe flere av informantene her har gjort.

Noen av informantene nevner eksplisitt at de eller barna opplever bekymring for at barna skal bli utsatt for rasistisk diskriminering på grunnlag av barnas synlige forskjeller fra majoritetsnordmenn, og dette har særlig sammenheng med hvorvidt barna risikerer å bli lest som «innvandrere» av andre. Foreldrene forteller at noen av barna har reagert med å ta avstand fra «innvandrere», og prøve å være mest mulig lik alle andre.

Likevel har de fleste av informantene snakket mye med barna om opprinnelsen deres, hvor de kommer fra, hvordan og hvorfor de kom til Norge, slik at dette ikke skal være et tabubelagt tema i familien. De anser ikke at en bevissthet eller stolthet hos barna over sin opprinnelse utgjør en trussel mot deres norske identitet eller tilhørighet, men derimot at det kan være et nyttig redskap mot rasistisk diskriminering eller andre utfordringer.

Noen informanter har ansett det som positivt om barna har utviklet en nærere interesse og forståelse for sitt opprinnelsesland. De har opplevd barnas opprinnelseskultur som en essensiell del av barna som de ikke burde eller kan ta fra dem. De har utvist interesse for å bli bedre kjent med landet de har adoptert fra, og oppmuntret barna til det samme. De har vist en forståelse for at en flytende eller flerkulturell identitet er mulig, at man ikke trenger å være «bare norsk» for å passe inn. De har likevel ikke ønsket å tvinge barna, men gitt dem muligheter til å bli kjent med opprinnelseslandets kultur der det har vært anledning til det, og latt det være hvis barna har vist manglende interesse. Her har også tilgjengelighet vært en faktor. Noen foreldre har vært heldige og fått tilgang til kulturell påvirkning fra opprinnelseslandet via bekjenskaper og aktiviteter i lokalmiljøet, mens andre ikke har hatt denne muligheten.

Kapittel 7: Avsluttende refleksjoner

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt hvordan foreldre av utenlandsadopterte barn reflekterer rundt, og forstår, sine barns norskhet, kultur og tilhørighet. Dette har jeg gjort ved spesifikt å se på hvordan foreldrene reflekterer over navnevalg til barna, og hvilken funksjon navnene kan få. Jeg har også sett på hvordan foreldrene reflekterer rundt tilbakereiser, om de har villet reise eller ikke, og hvordan de har opplevd en eventuell reise. Her har jeg også spurt meg hvilken funksjon en slik reise kan ha for familien. Til slutt har jeg sett på hvilke underliggende forståelser av norskhet og likhet som har kommet fram i foreldrenes fortellinger, og hvordan de har markert barna sine som norske. I analysearbeidet har jeg benyttet meg av begreper om kultur sett i et sosialkonstruksjonistisk, postkolonialt perspektiv. Gjennom analysen av mine informanters fortellinger ser vi at disse refleksjonene og forståelsene er mange og svært sammensatte. Her i avslutningskapittelet vil jeg på nytt trekke fram hovedproblemstillingen min:

Jeg vil undersøke hvordan foreldre reflekterer over sine utenlandsadopterte barns kulturelle tilhørighet til Norge og til opprinnelseslandet. Hvilken posisjon og verdi gir de opprinnelseslandet i barnets nye liv i Norge? Hvilke strategier tar de i bruk for å skape eller opprettholde tilknytning til opprinnelseslandet? Hvilke strategier tar de i bruk for å fremme norskhet?

Jeg vil se på funnene mine i lys av hvert av de spørsmålene jeg har stilt, og deretter reflektere videre over funnene og hva de kan fortelle oss.

Opprinnelseslandets posisjon og verdi

Gjennom de tre analysekapitlene har det kommet fram at informantene tillegger barnas opprinnelsesland ulike posisjoner og ulik verdi i familiens liv. En av informantene, Wenche, er også bevisst på dette, og delte sin forståelse av hvordan foreldre reflekterer og handler ulikt:

Det finnes tre typer, som jeg sier. Det er de som tror at de skal oppdra ungene i den etiopiske tradisjon, og leve som etiopiere. Og så er det de som forneker alt. For det finnes det også. De skal ikke ha snakk om at ungene er født i Afrika, eller snakker ikke om det. Og så er det kanskje sånn som vi, som tar litt fra begge delene.

Noen er, som Wenche også sier, opptatt av opprinnelseslandet. Landet og kulturen får verdi, fordi det er noe som tilhører barna, og som hverken kan eller bør tas fra dem. Det er riktignok ingen av mine informanter som har forsøkt å oppdra barna sine i den kulturtradisjonen barna kommer fra. De har imidlertid forsøkt å legge til rette for barnas kulturelle identitetsutvikling med alle midlene

de har tilgjengelig, uansett hvilken retning denne utviklingen har gått. De har oppmuntret barna til å oppsøke kunnskap om opprinnelseslandet og utvikle en interesse for det, men ikke forsøkt å tvinge det fram. De har altså utvist en forståelse for at en flerkulturell identitet er mulig, barna trenger ikke å være «bare norske», men har eller kan også ha en tilknytning til opprinnelseslandet. De har selv også vært opptatt av å få kunnskap om landet og kulturen, sånn at de eventuelt kunne dele dette med barna når de ble eldre. Noen har følt seg emosjonelt knyttet til landet, selv om de ikke har vært der på mange år, eller ikke en gang fikk reise dit for å hente barna selv.

For noen er opprinnelseslandet ikke viktig. Opprinnelseslandet er bare det geografiske området hvor barna ble født, og barna har i foreldrenes øyne kun tilhørighet i Norge, hvor de har vokst opp og har størsteparten sine minner og opplevelser fra. Dette er gjerne de foreldrene som utviser et mer performativt syn på kultur. De har opplevd barna som kulturløse da de kom til Norge, fordi de var for små til selv å forstå kultur. Kulturbevaring har for disse foreldrene ikke vært viktig, da det ikke finnes noen kultur hos barna å bevare. Foreldrene har ansett at de kan omforme barna til norske barn, og lagt inn arbeid for å gjøre dette gjennom ulike strategier. Dette betyr likevel ikke at opprinnelseslandet mister absolutt all verdi hos disse foreldrene. Ingen av foreldrene har fornektet opprinnelseslandet, men de har derimot snakket med barna om adopsjonen, hvordan og hvorfor de kom til Norge. De har ønsket å ha en åpenhet om temaet med barna, sånn at barna selv kunne ta det opp dersom de følte dette behovet. Mange av foreldrene anså bevissthet hos barna omkring adopsjonen og opprinnelsen deres som et godt redskap mot rasistisk diskriminering. Opprinnelseslandet får dermed en viss posisjon i barnas liv i den grad det kan gi barna god selvfølelse som støtte mot rasisme, men det gjøres ikke til en del av barnas tilhørighet.

De fleste jeg har intervjuet kan nok beskrives slik som Wenche sier det: de tar litt fra begge deler. De har ansett at opprinnelseslandet kanskje har kunnet få stor verdi for barnet etter hvert, men at barnet også kanskje selv vil ta avstand fra det. Da har de kunnet gi opprinnelseslandet en litt flytende posisjon hvor de har forsøkt å skape åpenhet slik at barnet kan engasjere seg i landet og kulturen hvis de selv ønsker det. Men i de tilfellene hvor det ikke har skjedd, har de latt temaet ligge, og opprinnelseslandet har naturlig fått en mindre posisjon. De framstår selv som helt verdinøytrale overfor opprinnelseslandet, men lar alle spørsmål om tilknytning være opp til barnet selv.

Noen av informantene mine passer bedre inn i én av disse tre gruppene enn de andre. Det er likevel ikke helt svart-hvitt, og samtlige reflekterer ut ifra forståelser som passer inn i hver gruppe. Dette skiller seg i en viss grad fra funnene til Harf et. al. (2015). Som nevnt i innledningskapittelet kom de fram til

den samme grove inndelingen av typer foreldreskap, men deres funn var mer polarisert, og hadde tydeligere skiller mellom gruppene.

Strategier for tilknytning

Uansett hvilken holdning foreldrene selv har, kan de trekke på ulike strategier for å knytte barnet til Norge eller til opprinnelseslandet. Et interessant funn er at noen foreldre velger like strategier, men på motsatt grunnlag, når det gjelder holdning til opprinnelseslandets posisjon.

Et eksempel er adopsjonstreff. Noen foreldre har strategisk unngått å delta med barna på adopsjonstreff. De anser gjerne dette som en innrømmelse av at barna ikke er norske, fordi det å delta på adopsjonstreff gjør dem annerledes fra «vanlige norske barn», da det er deres forskjellighet som er i sentrum for treffet. For andre foreldre har det vært svært givende å ta med barna på adopsjonstreff, selv om de heller ikke har gitt opprinnelseslandet en stor posisjon i familiens liv. De anser det som godt for barnas selvfølelse å få være sammen med flere barn som ser like ut som dem selv (like, i kraft av å være synlig forskjellige fra majoritetsnorske barn), og de anser at dette hjelper dem i møte med annetgjøring. Ved å få være sammen med andre adopterte barn, kan barna deres oppleve at norske barn kommer i alle slags utseender, ikke bare hvite, og de får dermed bekreftet sin egen norske identitet.

Navngiving er også en viktig strategi, siden navnet, sammen med utseendet, gjerne er noe av det første man møter omverdenen med. Navnet er noe andre vil bruke til å kategorisere deg med, og tenke seg til hvor du kommer fra og hvor du hører til. Ved å gi norske navn, i noen tilfeller også ved å kalle opp etter familiemedlemmer, har informantene mine umiddelbart kunnet knytte barna sine til Norge og til sin egen slekt. Dette går inn under den prosessen Howell kaller «kinning» (2006). Mange har også valgt å beholde et av barnas fødenavn, som regel i tillegg til et norsk navn. Dette har de også gjort av ulike grunner. Det har kunnet være en overlagt strategi for å la barnet beholde en tilknytning til opprinnelseslandet, eller for å gi barnet muligheten til selv å velge tilknytning senere i livet. Eller det har kanskje ikke vært strategi inne i bildet, noen har kun beholdt fødenavn fordi det har vært det vanlige blant adoptivforeldre, for å gi en liten oppmerksomhet til barnets opprinnelse, eller til fødemoren.

Tilbakereiser handler for noen foreldre om kulturbevaring, de ønsker at barna skal få en nærere tilknytning til, og dypere forståelse for opprinnelseslandet sitt. En slik reise kan da være en strategi for å framheve tilknytning til opprinnelseslandet. For andre kan en tilbakereise handle mer om å oppleve noe sammen som familie. Kanskje er de bare nysgjerrige på hvordan landet barna

ble født i faktisk er, uten at det for dem trenger å bety at barna har tilhørighet der. Da blir det en reise hvor de drar sammen som en «norsk familie».

Konklusjon

Det at det er en viss inkonsistens i de forståelsene hver informant trekker på peker mot problemstillingens kompleksitet. Hva tilhørighet er og innebærer er ikke enkelt å svare på, enten det handler om nasjonalitet eller kultur. Disse tingene kan være så mye, og de kan være mye på én gang. Kanskje peker denne inkonsistensen også mot en viss ambivalens hos flere av foreldrene. Når det finnes mange måter å handle på, kan det tenkes at det er vanskelig å gjøre konsekvente valg. Forståelser og holdninger er i stadig endring hos alle. Spørsmålene og kunnskapen rundt adopsjon har endret seg i løpet av årene, ulike valg har blitt anbefalt som de «riktige» valgene å ta, ulike synspunkter som de «riktige» synspunktene å ha. I realiteten finnes det ikke riktig eller galt, bare ulikt. På samme måte som hvert barn er ulikt, og hver familie. Det er uansett tydelig at alle informantene har handlet ut ifra en forståelse for hva de til enhver tid mener har vært det beste for sine barn og sin familie.

Referanseliste

- Abram, Simone. (2008). Reproducing the Norwegian Myth: Egalitarianism and the Normal.
- Askeland, Kristin Gärtner og Heggland, Jon Erling. (2013). Adopterte barn, ungdom og voksne: en kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester Rapport (Nasjonalt folkehelseinstitutt: online), Vol. 2013:8.
- Aune, Margrethe. (2008). Lange timer og lyse øyeblikk. Om analyse av et kvalitativt materiale.
- Brottveit, Ånund. (1999). Jeg ville ikke skille meg ut!: identitetsutvikling, ekstern kategorisering og etnisk identitet hos adopterte fra Colombia og Korea. Oslo: Diakonhjemmets høgskolesenter, Forskningsavdelingen.
- Dalen, Monica og Rygvold, Anne-Lise. (2004). *Barn adoptert fra Kina: i familien og på skolen*. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo.
- Egge, Marit. (2005). Når solskinnshistoriene blekner: enkelte adoptivfamiliers hjelpebehov og deres møte med ulike hjelpeinstanser. *Barn(3)*, 67-87.
- Elster, Kristian. (2012). Dramatisk nedgang i adopsjoner fra andre land. Hentet fra <https://www.nrk.no/urix/antall-adopterte-halvert-pa-fa-ar-1.8150495>
- Eriksen, Thomas Hylland. (1999). *Kulturterrorismen: et oppgjør med tanken om kulturell renhet* (2. utg.). Oslo: Spartacus.
- Follevåg, Geir. (2002). *Adoptert identitet*. Oslo: Spartacus.
- Frankenberg, Ruth. (1993). *White women, race matters: the social construction of whiteness* (8. utg.). London: Routledge.
- Gullestad, Marianne. (2002). *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlag.
- Harf, Aurélie, Skandrani, Sara, Sibeoni, Jordan, Pontvert, Caroline, Revah-Levy, Anne, Moro, Marie Rose & Wu, Ye. (2015). Cultural Identity and Internationally Adopted Children: Qualitative Approach to Parental Representations. *PLoS ONE*, 10(3).

- Howell, Signe. (2001). "En vanlig familie": Utenlandsadopsjon i Norge, et stadig voksende fenomen. I Signe Howell og Marit Melhuus (red.), *Blod - Tykkere enn vann?: Betydninger av slektskap i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Howell, Signe. (2006). *The kinning of foreigners: transnational adoption in a global perspective*. New York: Berghahn Books.
- Hübinette, Tobias. (2006). "Between European Colonial Trafficking, American Empire-Building and Nordic Social Engineering: Rethinking International Adoption From a Postcolonial and Feminist Perspective." *Rethinking Nordic Colonialism*.
<http://www.rethinking-nordic-colonialism.org/files/pdf/ACT3/MANUSCRIPTS/Huebinette.pdf>
- Jacobson, Heather. (2008). *Culture keeping: white mothers, international adoption, and the negotiation of family difference*. Nashville, Tennessee: Vanderbilt University Press.
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise. (2013). *Diskursanalyse som teori og metode* (10. utg.). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kristensen, Guro Korsnes og Ravn, Malin Noem. (2015). The voices heard and the voices silenced: recruitment processes in qualitative interview studies. *Qualitative Research*, 15(6), 722-737.
- Kristiansen, Jan Erik og Ouren, Jørgen. (1998). Navnebruk i Oslo; Johnny fra Stovner? *Samfunnsspeilet*, 12(6), 16-26.
- Kristiansen, Mia Gill. (2013a). "Hundre prosent norsk og hundre prosent etiopisk". *Adopsjonsforum*(4), 16-19.
- Kristiansen, Mia Gill. (2013b). - Les, lær og snakk. *Adopsjonsforum*(4), 20-21.
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- McIntosh, Laurie. (2015). Impossible presence: race, nation and the cultural politics of 'being Norwegian'. *Ethnic and Racial Studies*, 38(2), 309-325.
- Myong, Lene og Bissenbakker, Mons. (2014). Forstyrret kærlighed: affektiv assimilation som nyt ideal for transnational adoption. *Social kritik: tidsskrift for social analyse & debat*(137).

- Quiroz, Pamela Anne. (2012). Cultural Tourism in Transnational Adoption. *Journal of Family Issues*, 33(4), 527-555.
- Riessman, Catherine Kohler. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: Sage Publications.
- Statistisk Sentralbyrå (2018a). Tabell 7.11 Adopterte, etter type adopsjon, kjønn og alder. 1960-2008. Hentet fra <https://www.ssb.no/a/histstat/tabeller/7-11.html> (lest 30.04.18)
- Statistisk Sentralbyrå (2018b) Adopsjoner, etter adopsjonstype, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06683/tableViewLayout1/> (lest 30.04.18)
- Staunæs, Dorthe og Søndergaard, Dorte Marie. (2005). Interview i en tangotid. I Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer (red.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Thagaard, Tove. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorbjørnsrud, Berit. (2001). Innledende essay. I Edvard Said, *Orientalismen*. Oslo: De norske bokklubbene.

Vedlegg

Intervjuguide

Bakgrunn:

- Kan du/dere fortelle kort om deg/dere selv? Ting som alder, jobbsituasjon og familiesituasjon?
- (Hvor mange av barna er adoptert?) Hvor gamle er barna deres? Når kom de til Norge, og hvor gamle var de da?
- Hvilke(t) land kommer barna deres fra?

Hovedspørsmål:

Adopsjonshistorie:

- Kan dere fortelle deres adopsjonshistorie?
- (Når adopterte dere, hvor adopterte dere fra, hvordan foregikk prosessen?)
- Var dere på hentereise? Hvordan opplevde dere det? Hvordan var møtet med kulturen i det landet?

Opprinnelsesland:

- Hvorfor valgte dere å adoptere fra dette landet?
- Hvilken kunnskap og hvilket inntrykk hadde dere av landet på forhånd?
- Hvilken kunnskap og hvilket inntrykk har dere av landet i dag?

Praksis knyttet til opprinnelsesland og opprinnelseskultur i barneoppdragelsen og familielivet

- Hvordan valgte dere navn til barna / hva var deres refleksjon rundt navnevalg?

- Er/var dere medlem i en organisasjon for familier med barn adoptert fra deres land? Deltar dere i aktiviteter med denne organisasjonen? Eller har dere gjort det før?
- Har dere/barnet deltatt i noen andre aktiviteter relatert til opprinnelseslandet? (Fks. taekwondo)
- Har dere vært på tilbakereise? Hvis ja: Hva gjorde dere? Hvordan opplevde dere turen?
- Hvis nei: Hvorfor ikke? Refleksjoner rundt dette?

Inntrykk av barnets tanker om opprinnelseslandet:

- Hvordan oppfatter dere barnets interesse for opprinnelseslandet sitt?
- Hva ved opprinnelseslandet har barnet uttrykt interesse for?
- Har denne interessen variert gjennom oppveksten, eller tror dere den kan endre seg framover?
- Har barnets interesse for landet påvirket hvordan/hva dere har introdusert for barnet eller tatt barnet med på? (Er det dere eller barnet som har styrt?)

Til slutt, et siste spørsmål:

- Har dere noe mer dere vil ta opp, som jeg kanskje har glemt å spørre om, eller en siste refleksjon dere vil komme med?

Forespørsel om deltagelse

I forbindelse med min mastergrad gjennomfører jeg et prosjekt om foreldre i Norge som har fått barn via utenlandsadopsjon. Jeg er spesielt interessert i foreldrenes forhold til kultur i barnets oppvekst; med vurderinger rundt barnets mulighet for tilknytning til opprinnelseslandet og dets kultur, samtidig som det vokser opp i Norge.

Prosjektet vil bli utført av undertegnede. Mastergradsutdanningen gjennomføres ved Institutt for tverrfaglige kulturstudier ved NTNU, Trondheim.

Å være informant i prosjektet vil innebære å bli intervjuet en til to ganger. Et intervju vil vare i ca. 30 til 45 minutter, og vi blir sammen enige om tid og sted. Jeg kommer til å ta notater underveis, og hvis du synes det er greit vil jeg også bruke båndopptaker. Informasjon som kommer fram under intervjuene vil så analyseres og resultere i en mastergradsavhandling som forventes å være avsluttet sommeren 2018. Etter prosjektslutt vil alle opptak slettes, og alt øvrig datamateriale anonymiseres.

Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og personopplysninger vil anonymiseres slik at det ikke vil være mulig for noen å identifisere intervjuobjektene i det som skrives.

All deltagelse i prosjektet er frivillig. Du kan velge å trekke deg når som helst, uten å oppgi grunn. Hvis du ønsker det kan også informasjon du har gitt slettes.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata AS

Hvis du har spørsmål knyttet til prosjektet, kan du gjerne ta kontakt med meg.

Julie Hafsås